

WÓJT GMINY KOMARÓWKA PODLASKA

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
dla Gminy Komarówka Podlaska**

Komarówka Podlaska, lipiec 2004

„PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA dla Gminy Komarówka”
został opracowany na podstawie umowy zawartej pomiędzy Wójtem Gminy Komarówka a
Towarzystwem Naukowym Organizacji i Kierownictwa Oddział w Lublinie

Opracowanie wykonali:
dr Witold Wołoszyn
mgr Tomasz Furtak

TOWARZYSTWO NAUKOWE ORGANIZACJI I KIEROWNICTWA w LUBLINIE
CENTRUM PROMOCJI I DOSKONALENIA ORGANIZACJI I ZARZĄDZANIA ŚRODOWSKIEM
Adres: ul Wschodnia 6, 20-015 Lublin, tel.(081) 532 89 22, 532 53 91, tel./fax (081) 532 08 50

I. Wstęp

I.1. Podstawa prawna opracowania Programu.....	1
I.2. Podstawy metodyczne i struktura Programu.....	1
I.3. Generalne wnioski i rekomendacje dotyczące realizacji polityki ekologicznej w gminie Komarówka Podlaska wynikające ze szczegółowej analizy Programu	2

II. Charakterystyka przyrodnicza i społeczno-gospodarcza gminy

II.1. Charakterystyka przyrodnicza.....	4
II.1.1. Położenie.....	4
II.1.2. Budowa geologiczna i rzeźba terenu.....	4
II.1.3. Wody.....	4
II.1.3.1. Wody powierzchniowe.....	4
II.1.3.2. Wody podziemne.....	5
II.1.4. Warunki klimatyczne.....	5
II.1.5. Gleby.....	6
II.1.6. Szata roślinna.....	7
II.1.7. Świat zwierzęcy.....	7
II.1.8. Walory kulturowe gminy Komarówka Podlaska.....	7
II.2. Charakterystyka społeczno – gospodarcza gminy.....	8
II.2.1. Użytkowanie ziemi.....	8
II.2.2. Ludność.....	8
II.2.3. Osadnictwo.....	9
II.2.4. Gospodarka.....	9
II.2.4.1. Rolnictwo.....	9
II.2.4.2. Gospodarka leśna.....	10

III. Diagnoza stanu i zagrożeń środowiska w gminie Komarówka Podlaska

III.1. Wody.....	11
III.1.1. Wody powierzchniowe.....	11
III.1.2. Wody podziemne.....	11
III.1.2.1. Zasoby wód podziemnych.....	11
III.1.2.2. Zanieczyszczenie wód podziemnych.....	11
III.2. Powietrze atmosferyczne.....	13
III.3. Powierzchnia ziemi i gleby.....	14
III.3.1. Powierzchnia ziemi.....	14
III.3.2. Gleby.....	14
III.3.2.1. Erozja gleb.....	15
III.4. Hałas.....	15
III.4.1. Hałas komunikacyjny.....	15
III.4.2. Hałas przemysłowy.....	15
III.5. Promieniowanie niejonizujące.....	15
III.6. Przyroda ożywiona.....	16

IV. Dotychczasowa realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska w gminie Komarówka

IV.1. Ochrona przyrody i krajobrazu.....	17
IV.1.1. Pomniki przyrody.....	17
IV.1.2. Użytki ekologiczne i ochrona gatunkowa.....	18
IV.1.3. Parki i ogrody podworskie.....	18
IV.1.4. Lasy ochronne.....	18
IV.2. Ochrona wód.....	18
IV.3. Lasy ochronne i zalesienia	19

IV.4. Grunty podlegające ochronie.....	19
IV.5. Rozwój infrastruktury związanej z ochroną środowiska.....	19
IV.5.1. Wodociągi.....	19
IV.5.2. Oczyszczalnie ścieków i kanalizacja.....	20
IV.5.3. Zagospodarowanie odpadów.....	20
IV.5.4. Gazyfikacja gminy, zaopatrzenie w ciepło i ochrona powietrza.....	21
V. Kluczowe założenia krajowej i regionalnej polityki ekologicznej	
V.1. Polityka ekologiczna państwa i dokumenty z nią związane.....	22
V.1.1. Stosunki wodne i jakość wód.....	22
V.1.2. Gospodarowanie odpadami.....	25
V.1.3. Ochrona gleb.....	26
V.1.4. Wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych.....	26
V.1.4.1. Priorytety zalesień w układzie lokalnym.....	27
V.1.4.2. Rola władz lokalnych w prowadzeniu zalesień.....	29
V.1.5. Jakość powietrza i zmiany klimatu.....	29
V.1.6. Ochrona przyrody oraz zachowanie różnorodności biologicznej i Krajobrazowej.....	30
V.1.7. Edukacja ekologiczna	30
V.2. Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).....	31
V.3. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Radzyńskiego.....	32
V.3.1. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Radzyńskiego.....	32
V.3.2. Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Radzyńskiego.....	33
VI. Uwarunkowania formalno – prawne realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska na szczeblu lokalnym	34
VII. Rodzaje i harmonogram zadań na tle celów powiatowych i lokalnych	
VII.1. Ochrona wód i gospodarka wodno-ściekowa.....	35
VII.2. Ochrona powietrza.....	38
VII.3. Ochrona przed nadmiernym hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym.....	40
VII.4. Ochrona gleb i racjonalne gospodarowanie kopalinami.....	41
VII.5. Gospodarka odpadami.....	43
VII.6. Ochrona przyrody i krajobrazu.....	43
VII.6.1. Projektowane obiekty i obszary chronione na terenie gminy	44
VII.6.2. Projekt sieci NATURA 2000 na terenie gminy Komarówka Podl.....	45
VII.7. Ochrona lasów i zwiększanie lesistości.....	46
VII.8. Edukacja ekologiczna i kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa	47
VIII. Monitoring realizacji Programu.....	49
IX. Spis wykorzystanych dokumentów gminnych i programowych.....	52
X. Załączniki	
Załącznik A. Zasady utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej.....	55
Załącznik B. Zasady zwykłej dobrej praktyki rolniczej.....	57
Załącznik C. Możliwości finansowania przedsięwzięć dotyczących ochrony środowiska na poziomie lokalnym (wybór)	67

Ważniejsze skróty użyte w tekście

ARiMR	- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
EFRR	- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFOGR	- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnych
FRiK	- Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych
KPOSK	- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KPZL	- Krajowy Program Zwiększania Lesistości
MPZP	- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
MRiRW	- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
NFOŚiGW	- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OCK	- Obszar Chronionego Krajobrazu
ONW	- Obszar o Niekorzystnych Warunkach gospodarowania
PEP	- Polityka Ekologiczna Państwa
PFOŚiGW	- Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
POŚ	- ustawa Prawo Ochrony Środowiska z 2001 roku
PPP	- Partnerstwo Publiczno - Prywatne
PROW	- Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich
UE	- Unia Europejska
WFOŚiGW	- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ	- Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
WODR	- Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego
ZPORR	- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

I. Zagadnienia wstępne

I.1. Podstawa prawna opracowania Programu

„Program Ochrony Środowiska dla Gminy Komarówka Podlaska” (dalej zwany Programem) opracowano na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska [Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.]. Tytuł I, dział III, art.17 tej ustawy, zobowiązuje władze gminy do sporządzenia gminnego programu ochrony środowiska, przy uwzględnieniu:

- 1) celów ekologicznych,
- 2) priorytetów ekologicznych,
- 3) rodzaju i harmonogramu działań ekologicznych,
- 4) środków niezbędnych do osiągnięcia celów, w tym mechanizmów prawno-ekonomicznych i środków finansowych.

Prawo ochrony środowiska formułuje również w art. 18 obowiązek sporządzania przez wójta, co 2 lata, raportu z wykonania Programu i przedstawiania go Radzie Gminy. Gminny Program powinien być spójny z dokumentami wyższego szczebla, w tym w szczególności z programami ochrony środowiska sporządzonymi na poziomie powiatowym i wojewódzkim.

Program ochrony środowiska wraz z Planem gospodarki odpadami podlega zaopiniowaniu przez Zarząd Powiatu Radzyńskiego i uchwaleniu przez Radę Gminy Komarówka Podlaska.

I.2. Podstawy metodyczne i struktura Programu

Przy opracowywaniu Programu uwzględniono formalne wymogi ustawowe (POŚ 2001) oraz odniesiono się do obowiązujących wymagań formalnych zawartych w odpowiednich regulacjach prawnych związanych z ochroną środowiska. Szereg informacji i danych, niezbędnych przy opracowywaniu Programu uzyskano z Urzędu Gminy w Komarówce Podlaskiej. Chodzi tu w szczególności o dokumenty studialne i planistyczne: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego oraz gminny plan zamierzeń inwestycyjnych i pozainwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska. Ponadto wykorzystano aktualne dane statystyczne będące w posiadaniu Urzędu Statystycznego w Lublinie oraz informacje Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie. Większość danych statystycznych odnosi się do 2002 roku, a niektóre pochodzą z 2003 roku. Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Istotne (aktualne) informacje uzyskano także na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wśród przedstawicieli społeczności lokalnej oraz w Urzędzie Gminy.

Biorąc pod uwagę rolniczy charakter terenu objętego Programem (brak na jej terenie typowych zakładów przemysłowych) skoncentrowano się na problematyce istniejących i potencjalnych zagrożeń środowiska oraz możliwych działaniach proekologicznych, które są charakterystyczne dla terenów wiejskich. Zaproponowany zestaw działań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych, mający na celu wdrażanie zasad II Polityki Ekologicznej Państwa na obszarze gminy, powstał przy współpracy z pracownikami Urzędu Gminy.

W strukturze Programu można wyróżnić cztery generalne części:

- 1) charakterystyka przyrodnicza oraz społeczno – gospodarcza terenu gminy,
- 2) diagnoza stanu środowiska oraz opis dotychczasowych działań związanych z ochroną środowiska,
- 3) cele, harmonogram oraz monitoring planowanych działań proekologicznych na tle wytycznych Polityki Ekologicznej Państwa,
- 4) zarządzanie środowiskiem i monitoring wdrażania Programu na terenie gminy.

Integralnym elementem Programu są załączniki, które zawierają:

- zestawienie zasad utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej (zał. A)
- zestawienie zasad zwykłej dobrej praktyki rolniczej (zał. B),
- informacje o możliwościach finansowania działań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych w dziedzinie ochrony środowiska na szczeblu lokalnym (zał. C).

I.3. Generalne wnioski i rekomendacje dotyczące realizacji polityki ekologicznej w gminie Komarówka Podlaska wynikające ze szczegółowej części Programu

Na podstawie analiz zawartych w głównej części niniejszego opracowania, sformułowano generalne rekomendacje dotyczące kierunków realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska w gminie Komarówka Podlaska. Poniżej zestawiono priorytetowe działania dotyczące polityki ekologicznej w gminie (szczegółowe zadania zamieszczono w głównej części niniejszego Programu):

1. Ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru szczególnie narażonego
2. Kanalizacja gminy oraz zapewnienie oczyszczania ścieków komunalnych;
3. Zapewnienie wszystkim mieszkańcom gminy odpowiedniej jakościowo wody do picia (obecnie gmina zwodociągowana jest w 52,3 % - 2003 r.);
4. Wprowadzenie na terenie gminy, we współpracy ze Związkiem Komunalnym Gmin Powiatu Radzyńskiego, nowoczesnych rozwiązań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi;
5. Wzmacnianie systemu ekologicznego gminy (doliny Białki i Żarnicy oraz kompleksy leśne) poprzez odpowiednie zagospodarowanie terenów spełniających istotne funkcje ekologiczne;
6. Prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej, w tym dokonywanie dolesień;
7. Sukcesywna realizacja zadań związanych z ochroną środowiska na obszarach wiejskich, wynikających z Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (2004) i dokumentów prawnych z tym planem związanych:
8.
  - Wykorzystaniem możliwości związanych z zakwalifikowaniem części obszaru gminy do strefy priorytetowej wdrażania Programu Rolnośrodowiskowego (SP 06C „Strefa Środkowego Bugu i Dolnej Krzny” – obręby geodezyjne: Kolembrody i Żelizna),

- Wykorzystaniem możliwości związanych z zakwalifikowaniem obszaru gminy do strefy priorytetowej wdrażania do strefy o niekorzystnych warunkach gospodarowania rolniczego (ONW – nizinne strefa I; kod statystyczny GUS 060715052)

II. Charakterystyka przyrodnicza i społeczno-gospodarcza gminy

II.1. Charakterystyka przyrodnicza¹

II.1.1. Położenie

Gmina Komarówka Podlaska położona jest we wschodniej części powiatu radzyńskiego; sąsiaduje od zachodu z gminą Wołyń, od północy z gminami Drelów i Łomazy (powiat bialski), od wschodu z gminami Rossosz i Wisznice (powiat bialski) oraz od południa z gminą Milanów (powiat parczewski). Gmina znajduje się w północnej części województwa lubelskiego, w środkowo-zachodniej części Polesia Zachodniego, na pograniczu trzech jego subregionów (w hierarchizacji fizyczno-geograficznej w randze mezoregionów) o nazwach: Zakłęśłość Łomaska, Równina Parczewska i Zakłęśłość Sosnowicka. Centralną i południowo-zachodnią część zajmuje polno-leśna Równina Parczewska. Część północno-zachodnią i północną stanowi Zakłęśłość Łomaska, kraina łąkowo-leśna, rozciągająca się aż po ujście Krzny na północnym wschodzie województwa lubelskiego. Natomiast południowo-wschodnia część gminy znajduje się na terenie Zakłęśłości Sosnowickiej, łąkowo-leśnego mezoregionu, najsłabiej zróżnicowanego pod względem hipsometrycznym i ekologicznym. Już sama ilość krain geograficznych na tak niewielkim obszarze, jakim jest gmina, świadczy o dość bogatej przyrodzie ożywionej i nieożywionej, pomimo zaawansowanego procesu przekształceń środowiska, głównie w skutek melioracji. W zakresie hipsometrii odnotowuje się niewielkie deniwelacje – działy wodne wyniesione są od kilku do 20 m.

II.1.2. Budowa geologiczna i rzeźba terenu

Krajobraz naturalny południowo-zachodniej części gminy stanowią niziny peryglacialne i fluwioglacialne. Powierzchniowo dominuje płaska wysoczyzna morenowa zbudowana głównie z piasków wodnolodowcowych (ze żwirami) i rzeczno-peryglacialnych, rzadziej – z glin zwałowych tworzących niewielkie wzniesienia. To charakterystyczne przemienne występowanie wzniesień (miejscami zbudowanych również z piasków eolicznych) i obniżień wypełnionych piaskami lub namułami torfiastymi, to cecha wyróżniająca ten region spośród innych wyodrębniających się na Polesiu Zachodnim.

Krajobraz naturalny północno-zachodniej, północnej i wschodniej części gminy przedstawia rozległą równinę akumulacyjną. Obszary pozadolinne zbudowane są z piaszczysto-mułkowych osadów jeziornych i wodnolodowcowych, zaś obniżenia, wykorzystywane przez rzeki i kanał Wieprz-Krzna, wypełnione są torfami (zwłaszcza dolina Białki), piaskami i mułkami rzeczno-jeziornymi.

II.1.3. Wody

II.1.3.1. Wody powierzchniowe

W regionalizacji hydrograficznej T. Wilgata gmina znajduje się na terenie regionu o nazwie Polesie Lubelskie Północne – jednego z sześciu wyodrębnionych na Lubelszczyźnie. Region ten odznacza się tym, że sieć wodna jest tu najgęstsza i najbardziej zmieniona przez człowieka. Działy wodne są z reguły trudne do ustalenia, a w wielu miejscach mają charakter strefowy. Odpływ, mały i nieregularny, należy do najmniejszych na międzyrzeczu Wisły i Bugu. Przez gminę przebiega, w przybliżeniu na kierunku N-S, dział wodny II-go rzędu, rozdzielający dorzecza Wisły i Bugu. Część zachodnia gminy leży w zlewni Białki (IV-go

---

¹ Charakterystyka przyrodnicza według „Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy Komarówka” Arkadia

rzędę), dopływu Tyśmienicy, odwadniającego pogranicze Niziny Południowo-Podlaskiej i Polesia Zachodniego. Rzeka płynie na kierunku NE-SW szerokim obniżeniem, niegdyś silnie podmokłym, obecnie z gęstą siecią rowów melioracyjnych. Ponieważ niewyraźne działy wodne nie stwarzają żadnych trudności w ich przecinaniu, górna część zlewni Białki gęstą siecią rowów jest połączona z dorzeczem Krzyny poprzez jej dopływ, Rudkę. W obszarze stykowym obu zlewni stosunku odpływu są skomplikowane. Na dziale wodnym w tym rejonie zbudowano zbiornik retencyjny Żelizna (akwen znajduje się na terenie gm. Drelów), należący do systemu Kanału Wieprz-Krzna. W górnym biegu Rudka, począwszy od strefy, w której bifurkuje z Białką, płynie w kierunku NE szeroką, zatofrioną doliną, o wysokości dna ok. 148 m npm. Jednak jej zlewnia zajmuje na terenie gminy bardzo małą powierzchnię, bowiem niemal cała wschodnia i centralna (z Komarówką Podl.) część gminy jest odwadniana przez Żarnicę – lewoboczny dopływ Zielawy, uchodzącej do Krzyny poniżej Białej Podlaskiej. Jest to rzeka, podobnie jak uprzednio wymienione, uregulowana. Płynie ku północy w obszarze płaskim, słabo wykształconą doliną, której po obu stronach towarzyszą pasy piaszczystej terasy nadzalewowej o szerokości do 1 km. W okolicy Komarówki Podl. krzyżuje się z Kanałem Wieprz-Krzna. Dział wodny Żarnicy ma fragmenty niepewne, w których bramy wodne wiążą rzekę z sąsiednimi zlewniami: Muławy – od wschodu i Rudki – od północnego-zachodu.

II.1.3.2. Wody podziemne

Wody podziemne występują w porowych utworach czwartorzędu i trzeciorzędu oraz w szczelinowo-warstwowych skałach górnokredowych. Podłoże skalne stanowią osady górnej kredy, których strop obniża się w kierunku NE. Krążące w nich wody mają charakter naporowy. Ich zwierciadło najczęściej stabilizuje się na głębokości kilku metrów, a w dolinach rzecznych na wysokości zbliżonej do rzędnej czwartorzędowego poziomu wodonośnego. Wody te w gminie nie stanowią poziomu użytkowego. Wody trzeciorzędowe krążą w osadach piaszczystych. Ich zwierciadło ma również charakter naporowy i stabilizuje się na głębokości kilku metrów. Wydajności uzyskiwane z tego poziomu są bardzo zmienne i wahają się od 10 do 100 m³/h.

Pierwszy poziom wód czwartorzędowych o swobodnym zwierciadle wodny nawiązuje do ukształtowania terenu; w dnach dolin i obniżen utrzymuje się tuż pod powierzchnią (do głębokości 2 m), natomiast w obszarze pozadolinnym obniża się, jednak najczęściej do 5 m (jedynie w strefie wododziału zlewni Wisły i Bugu – poniżej 5 m). Ten pierwszy poziom wód czwartorzędowych w obszarze pozadolinnym utrzymuje się na płytko zalegających utworach nieprzepuszczalnych. Drugi poziom, hydraulicznie powiązany z wodami trzeciorzędowymi lub kredowymi, ma naporowe zwierciadło wody.

W stacjach wód gruntowych stwierdza się następujące głębokości czwartorzędowego poziomu wód (dane dotyczących lat siedemdziesiątych):

- w Przegalinach Dużych – nieco poniżej 5 m,
- w Komarówce Podlaskiej – około 3 m,
- w Brzozowym Kącie – około 2 m.

Wydajność możliwa do uzyskania z pojedynczej studni najczęściej wynosi 20 – 50 m³/h.

II.1.4. Warunki klimatyczne

Według regionalizacji klimatycznej W. i A. Zinkiewiczów gmina Komarówka Podl. znajduje się w Lubartowsko-Parczewskiej dziedzinie klimatycznej. Wyróżnia się ona wysoką średnią roczną wartością wilgotności względnej powietrza (68 – 70 %), znacznymi

wartościami parowania wody (860 – 900 mm w roku), stosunkowo dużymi rocznymi anomaliami temperatury powietrza (1,2 – 1,4 °C) i jednymi z największych w województwie prędkościami wiatru (średnie roczne 3,0 – 3,5 m/sek).

W klasyfikacji klimatycznej A. Wosia gmina leży się w regionie Podlasko-Poleskim, w którym, w porównaniu z pozostałymi, jest notowana najmniejsza liczba dni z pogodą umiarkowanie ciepłą (199). Region ten odznacza się również najmniejszą liczbą dni z pogodą umiarkowanie ciepłą z opadem (55). Inną cechą regionu jest stosunkowo największa liczba dni umiarkowanie ciepłych i jednocześnie pochmurnych z opadem (26).

Częściej niż w innych w regionach zjawiają się dni z pogodą dość mroźną, słoneczną, bez opadu (5). Region wyróżniają ponadto nieco większe liczby dni dość mroźnych bez opadu (19) oraz nieco większa częstość występowania dni przymrozkowych z pogodą umiarkowanie ciepłą, których notuje się w roku średnio 30, wśród nich 14 z dużym zachmurzeniem.

II.1.5. Gleby

Obszar gminy znajduje się w obszarze tzw. białkopodlaskiego regionu glebowo-rolniczego. Zaznacza się w nim przewaga gleb kompleksu 6, 5 i 4. W gminie dominują one na wysoczyźnie morenowej pomiędzy dolinami Białki i Żarnicy. Na terenie gminy występują gleby wytworzone z: piasków wodnolodowcowych, pyłów napływowych, glin zwałowych oraz utworów organogenicznych. W dolinach rzecznych oraz zagłębieniach bezodpływowych wykształciły się gleby bagienne.

Powierzchnia gruntów ornych wynosi 7 734,8 ha, co stanowi 64,5 % powierzchni ewidencyjnej gminy. Użytki zielone zajmują powierzchnię 2 615,4 ha, co stanowi 21,8 % powierzchni ewidencyjnej.

Grunty orne w poszczególnych kompleksach zajmują następujące powierzchnie:

- w 6 (żytnim słabym) – 2 095,3 ha (27,1 %),
- w 4 (żytnim b. dobrym) – 1 978,5 ha (25,6 %),
- w 5 (żytnim dobrym) – 1 828,7 ha (23,6 %),
- w 7 (żytnim b. słabym) – 813,5 ha (10,6 %),
- w 8 (zbożowo-pastewnym mocnym) – 533,9 ha (6,9 %),
- w 9 (zbożowo-pastewnym słabym) – 403,1 ha (5,2, %),
- w 2 (pszennym dobrym) – 73,0 ha (0,9 %),
- w 3 (pszennym wadliwym) – 8,8 ha (0,1 %).

W użytkach zielonych dominują kompleksy średnie; zajmują powierzchnię 2 355,2 ha, co stanowi 90,0 % areалу użytków zielonych.

Pod względem bonitacyjnym w poszczególne klasy gleb zajmują:

klasa I	nie występuje
klasa II	6,51 ha - 0,01 %
klasa IIIa	155,14 ha - 2,10 %
klasa IIIb	793,25 ha - 10,60 %
klasa IVa	2532,50 ha - 33,90 %
klasa IVb	2061,01 ha - 27,60 %
klasa V	1559,95 ha - 20,90 %
klasa VI	360,42 ha - 4,80 %

W obrębie użytków zielonych dominują łąki i pastwiska w kl. IV; zajmują łączną powierzchnię 1 272,85 ha, co stanowi 46,3 % areалу.

II.1.6. Szata roślinna

Pod względem przyrodniczo-leśnym gmina znajduje się w krainie Mazowiecko-Podlaskiej, w całości na terenie jednego z jej subregionów, tj. dzielnicy Polesia Zachodniego, a niemal w całości – na terenie jednego z mezoregionów o nazwie Równina Kodeńsko-Parczewska (jedynie północny skraj gminy znajduje się w obrębie mezoregionu Zakłęśłość Łomaska). Charakterystycznym akcentem krajobrazu roślinnego mezoregionu są łąki, torfowiska i bagna. Na obszarach leśnych dominują typy siedliskowe borowe (bór świeży i bór mieszany świeży). Mniejszą powierzchnię zajmują wilgotne siedliska borowe (bór wilgotny i bór bagienny) oraz las mieszany. W składzie gatunkowym drzewostanów przeważa sosna pospolita z domieszką dębu (do 13,5 % udziału w składzie gatunkowym lasów mieszanych). Dominującym typem siedliskowym użytków zielonych są łąki bagienne i pobagienne. Minimalną powierzchnię zajmują siedliska łąkowe i grądowe.

Pod względem wartości przyrodniczych na uwagę zasługuje północna część gminy, przewidziana do włączenia w granice projektowanego Białkopodlaskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Jest to kraina leśno-łąkowo-bagienna. W lasach dominują grądy (Tilio-Carpinetum, często z udziałem klonu, jaworu i lipy drobnolistnej) oraz bory świeże (Peucedano-Pinetum i Leucobryo-Pinetum). W dolinach Zielawy i jej krótkich dopływów zachowały się fragmenty olsów (Ribo nigri-Alnetum) i łągów (Fraxino-Ulmetum). W ekosystemach leśnych występuje wiele rzadkich gatunków leśnych, m. in.: podkolan biały i zielonawy oraz kilka gatunków turzyc. Duża różnorodność zbiorowisk roślinnych panuje w dolinach Zielawy i Białki. Występują w nich zarówno siedliska eutroficzne i wilgotne, jak i suche oraz mezotroficzne. Z roślin rzadkich występują: ożanka czosnkowa, zawciąg, czosnek kątowaty. Największe nagromadzenie walorów florystycznych występuje na terenie projektowanego rezerwatu przyrodniczego Brodac. Jest to dobrze zachowany i dotychczas nie użytkowany fragment starodrzewu dębowo-grabowego z dużym udziałem roślin chronionych: lilią złotogłów i kopytnikiem pospolitym.

II.1.7. Świat zwierzęcy

Stosunkowo duża różnorodność siedlisk (bagna, podmokłe bądź przesuszone łąki, lasy, zagajniki i pola, głównie w układach drobnoprzestrzennych) i, tym samym, żerowisk, sprawia, że fauna jest zróżnicowana pod względem gatunkowym. Jednak tylko awifauna wykazuje walory o randze międzynarodowej. Dowodem jest uznanie zgromadzenia ptaków wodno-błotnych, związanego z wilgotnymi biotopami w rejonie Żeliznej, za ostoję ptasią kwalifikującą się do sieci ekologicznej NATURA 2000.

II.1.8. Walory kulturowe gminy Komarówka Podlaska

Następujące obiekty znajdują się w rejestrze zabytków:

1. zespół dworsko – parkowy w Żeliznej,
2. zespół pałacowo – parkowy w Przegalinach Dużych,
3. zespół kościoła p.w. Opieki NMP w Przegalinach Dużych,
4. zespół kościoła p.w. Najświętszego Serca Jezusowego w Komarówce Podl.,
5. zespół kościoła p.w. Nawiedzenia NMPO,
6. kaplica cmentarna w Brzezinach,
7. cmentarz wojenny z 1915 r. w Wólce Komarowskiej z 1915 r.

II.2. Charakterystyka społeczno-gospodarcza gminy

II.2.1. Użytkowanie ziemi

Powierzchnia ogólna gminy wynosi 13756 ha, z tego użytki rolne stanowią 9778 ha (71,1 %). Na grunty orne przypada 6876 ha (50,0 %) powierzchni gminy, zaś użytki zielone 2729 ha (19,8 %). Lesistość gminy Komarówka Podl. jest zbliżona do średniej dla powiatu radzyńskiego i wynosi 21,1 % (2905 ha). Nieco ponad 5 % omawianego terenu zajmuje zabudowa (344 ha), wody (273 ha), oraz nieużytki (164 ha) (Dane UG w Komarówce Podl.). W użytkowaniu ziemi zwraca uwagę wysoki udział użytków zielonych w stosunku do ogólnej powierzchni gminy.

II.2.2. Ludność

Na terenie gminy Komarówka Podl. zamieszkiwało pod koniec 2002 roku 5206 osób, a średnia gęstość zaludnienia wynosiła 38 os/km², znacznie poniżej gęstości zaludnienia dla województwa lubelskiego oraz mniej niż w powiecie radzyńskim (tab.1). W ostatnim dziesięcioleciu zaludnienie zmniejszyło się o około 150 osób.

Tabela 1. Ludność gminy (stan w dniu 31 XII 2002)

Wyszczególnienie	solectwa	miejsco- wości	Ludność				kobiety na 100 mężczyzn
			Ogółem	mężczyźni	kobiety	na 1 km ²	
Województwo lubelskie	3694	4214	2196992	1067490	1129502	87	106
Powiat radzyński	114	119	62171	31000	31171	64	101
Gmina Komarówka Podl.	13	13	5206	2480	2726	38	110

źródło: Urząd Statystyczny Lublin, 2003; UG w Komarówce Podl.

W okresie tym odnotowano tendencję ujemnego przyrostu naturalnego (w 2002 roku wskaźnik ten osiągnął wartość 8 ‰). W strukturze płci gminy na 100 mężczyzn przypada 110 kobiet. Na koniec 2002 roku w gminie bez pracy pozostawało ogółem 240 osób, w tym 150 kobiet. W tym czasie 180 osób nie miało prawa do zasiłku. Wg Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku 2888 osób (39,4%) utrzymywało się z pracy w rolnictwie, w tym zdecydowana większość pracowała na swoim gospodarstwie. Z niezarobkowych źródeł utrzymywało się 2003 osoby (41,0%) mieszkańców gminy, w tym z emerytur i rent 25,2 % mieszkańców gminy (tab.2, tab.3).

Tabela 2. Ludność według głównego źródła utrzymania (2002 r.)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym			
		Pracy			
		razem	poza rolnictwem		
Razem	najemna		na rachunek własny lub z dochodów z najmu		
Powiat radzyński	62232	38429	23171	20634	2537
Komarówka Podlaska	4895	2888	960	854	106

US Lublin, 2002: Dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań

Tabela 3. Ludność utrzymująca się z rolnictwa i źródeł niezarobkowych (2002 r.)

Utrzymujący się z					
Pracy		niezarobkowego źródła			
w rolnictwie		Razem	Emerytury	renty z tytułu niezdolności do pracy (renta inwalidzka)	pozostałych niezarobkowych źródeł
Razem	w tym w swoim gospodarstwie rolnym (działce rolnej)				
Województwo lubelskie					
358462	336847	842682	377143	264578	200961
Powiat radzyński					
15258	14667	23752	11218	7421	5113
Gmina Komarówka Podlaska					
1928	1836	2003	1231	505	267

US Lublin, 2002: Dane Narodowego Spisu

II.2.3. Osadnictwo

Największą miejscowością jest Komarówka Podlaska licząca 1327 mieszkańców. Do większych miejscowości należą: Kolembrody (559 mieszkańców), Przegaliny Duże (561 mieszkańców), Brzozowy Kąt (444 mieszkańców) i Derewiczna (627 mieszkańców).

II.2.4. Gospodarka

Z gospodarką rolną związanych jest bezpośrednio około 40% ogólnej liczby ludności. Funkcjonuje 1340 indywidualnych gospodarstw rolnych, które nastawione są głównie na produkcję mleka oraz żywca wołowego (41 ferm) i wieprzowego (51 ferm). Największą fermą drobiu jest Drobiarskie Gospodarstwo Rolne MIR-DRÓB w Derewicznej, gdzie hoduje się rocznie około 500 tys. sztuk drobiu oraz ferma indyków na 10 tys. sztuk. W niewielkim stopniu rozwinięte są także uprawy sadownicze.

II.2.4.1. Rolnictwo

Podstawą utrzymania ludności w gminie Komarówka Podl. jest działalność rolnicza. Według IUNG w Puławach wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi ponad 65.3 punktów (skala 110-cio punktowa) i zalicza się do najniższych w województwie lubelskim. Grunty klas I-III zajmują około 12.7 % powierzchni gminy. Podlegają one ścisłym rygorom ochronnym. Chronione są również gleby klasy IV. Łącznie 74.3 % powierzchni gleb w gminie podlega ochronie (ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z 1995 roku).

W wyniku dotychczasowych prac melioracyjnych zmeliorowano 4402 ha użytków rolnych w granicach gminy, w tym większość stanowiły trwale użytki zielone (tab.4).

Na terenie gminy nawadniane są następujące kompleksy użytków zielonych:

- Brzozowy Kąt – o powierzchni 209,0 ha,
- Żarnica - Kolembrody – o powierzchni 427,0 ha,
- Rudka – o powierzchni 971,0 ha (kompleks ten położony jest również na terenie gmin Drelów, Biała Podlaska i Łomazy).

Obecnie nie stwierdza się pilnych potrzeb remelioracji użytków zielonych. Można jednak przypuszczać, że przy wciąż malejących dostawach wody kanałem Wieprz-Krzna, zaistnieje potrzeba nawodnień. Należy również zwrócić uwagę na to, że nie zatwierdzony program

modernizacji systemu kanału Wieprz-Krzna (1997) przewiduje budowę zbiornika „Walinna” na rz. Żarnicy.

Tabela 4. Melioracje (stan w dniu 31.XII 2002)

Wyszczególnienie	Obszar zmeliorowany						Zagospodarowanie zmeliorowanych trwałych użytków zielonych	Rowy i ciek w km
	Ogółem	Grunty orne		Trwale użytki zielone				
		razem	w tym zdrenowane	razem	W tym:			
					nawadniane	Zdrenowane		
w ha								
Województwo	323805	151107	124605	172698	48705	300322	168418	23467,6
Powiat radzyński	20502	8381	6084	12121	4857	544	12076	1328,0
Gmina Komarówka Podlaska	4402	2136	1399	2266	1050	54	2266	283,9

źródło: Urząd Statystyczny Lublin, 2003

II.2.4.2. Gospodarka leśna

Leśnictwo jest drugim po rolnictwie działem gospodarki gminy pod względem wielkości areалу zajmowanych gruntów – 2834.1 ha (20,3 % obszaru gminy). Lesistość gminy jest wyższa od lesistości powiatu radzyńskiego (20,2 %) i województwa lubelskiego (22,3 %).

Na terenie gminy przeważają lasy państwowe będące we władaniu Lasów Państwowych (1663.1 ha), natomiast lasy prywatne zajmują powierzchnię 1171.0 ha (tab.5). Zwarty kompleks leśny położony jest na północ od Komarówki Podl. między Walinną i Żelizną. Lasy pełnią w gminie głównie funkcję ekologiczną, a ponadto funkcje turystyczne i gospodarcze.

Tabela 5. Powierzchnia gruntów leśnych (stan w dniu 31 XII 2002)

Wyszczególnienie	Powierzchnia gruntów leśnych						Lesistość
	ogółem	w tym lasy	Publiczne			Prywatne	
			razem	W tym			
				Lasy państwowe	gminne		
w hektarach							
Województwo	567778,8	559446,8	351730,8	330166,9	1002,9	216048,0	22,3
Powiat radzyński	19805,8	19535,9	11559,3	11510,9	18,4	8246,5	20,2
Gmina Komarówka Podl.	2834,1	2796,7	1663,1	1653,3	6,8	1171,0	20,3

źródło: Urząd Statystyczny Lublin, 2003

III. Diagnoza stanu środowiska w gminie Komarówka Podlaska

III.1. Wody

Szczególnie ważnym zagadnieniem jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych, ponieważ na terenie gminy sieć rzeczna jest stosunkowo rzadka, a rzeki mają małe przepływy.

III.1.1. Wody powierzchniowe

Stan czystości rzek i jezior bada Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie. Rzeka Białka według klasyfikacji ogólnej zostały zaliczone do III klasy czystości, zaś według wskaźników hydrobiologicznych do klasy II. Rzeka Białka na odcinku przepływającym przez gminę Komarówka Podl. ma wody zaliczane do III klasy czystości według klasyfikacji ogólnej, a pod względem parametrów hydrobiologicznych i bakteriologicznych mieszczą się w II klasie czystości. Na obszarze gminy wody Białki kształtowane są przez zasilanie pod wpływem czynników naturalnych oraz pozostają pod wpływem intensywności wykorzystania użytków zielonych. Na przepływających przez gminę pozostałych rzekach (Żarnica i Rudka) nie jest prowadzony monitoring stanu ich czystości. Jednak w warunkach tak dużego niedoboru sieci kanalizacyjnej należy się spodziewać, że stan czystości rzek nie jest lepszy, niż III klasa. Może to być efektem nieuregulowanej gospodarki ściekowej na terenach wiejskich oraz niekorzystnego oddziaływania rolnictwa, w tym ścieków pochodzących z dużych ferm hodowlanych.

III.1.2. Wody podziemne

III.1.2.1. Zasoby wód podziemnych

Obszar gminy położony jest w obrębie trzeciorzędowego zbiornika wód podziemnych o nazwie Niecka Mazowiecka - Subniecka Warszawska – nr 215. Przeważają tu słabe zagrożenia poziomów wodonośnych. W strefach dolin miąższość trudniej przepuszczalnych utworów czwartorzędowych dochodzi nawet do 100 m. Z tego względu nie przewiduje się objęcia tego zbiornika przewidzianym w ustawie „Prawo wodne” statusem obszaru chronionego. Natomiast na status obszaru ochronnego zlewni wód powierzchniowych zasługuje zlewnia Białki, na terenie której znajduje się zachodnia część gminy. Wynika to z potrzeby ochrony zasobów wodnych ujmowanych dla celów komunalnych i przemysłowych w Radzynie Podlaskim.

Wody czwartorzędowe, odznaczające się średnią jakością, wymagają już szerokiego uzdatnienia. Ich górne poziomy w obszarach wierzchowinowych tworzą tzw. wody gruntowe, które, nie izolowane od wpływów powierzchniowych, bywają zwykle silnie zanieczyszczone. Najczęściej korzystają z nich studnie kopane.

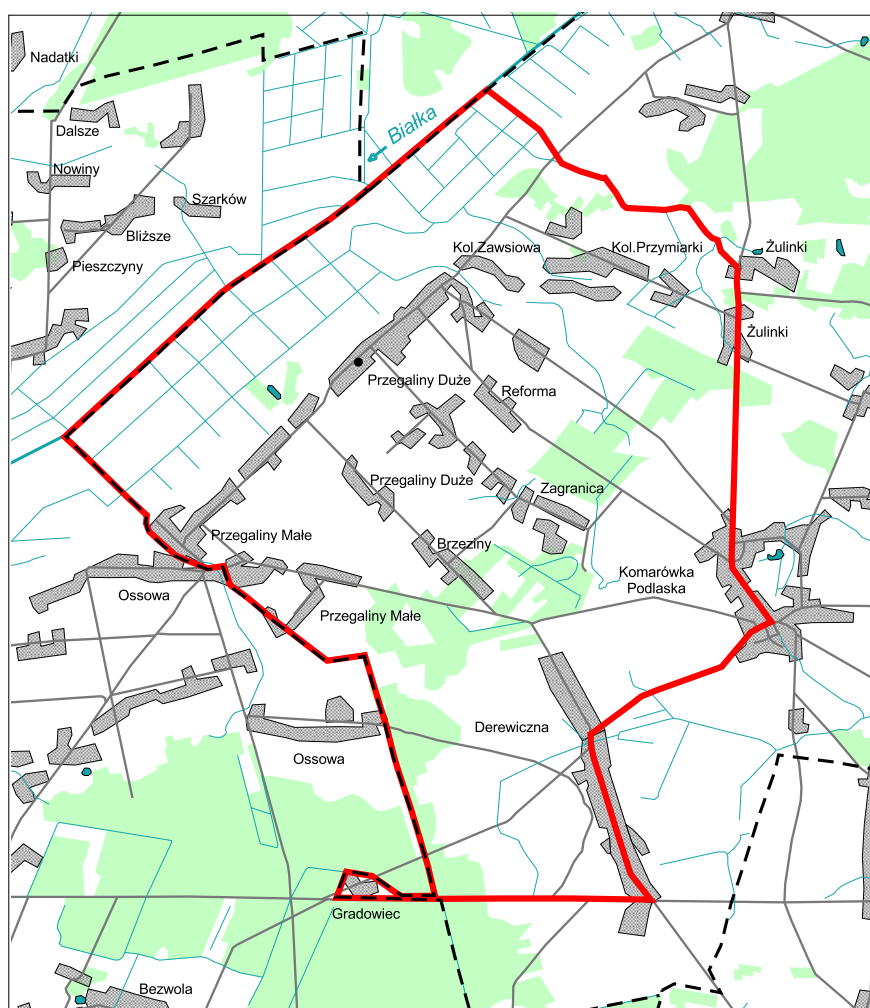
III.1.2.2. Zanieczyszczenie wód podziemnych

Na terenie gminy istnieje punkt krajowego monitoring wód podziemnych prowadzonego przez Państwowy Instytut Geologiczny, który zlokalizowany jest w Przegalinach Dużych. Obserwacją objęte są wody gruntowe poziomu czwartorzędowego. Zwierciadło wód podziemnych kształtuje się na głębokości 6.6 m p.p.t. Wody te zaliczamy według kryterium określonym w „Klasyfikacji jakości zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu” do klasy III, czyli wód o niskiej jakości (ich cechy fizyczne i zawartość

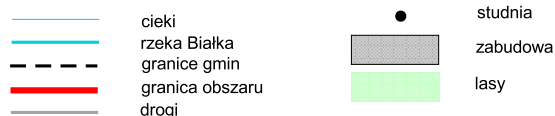
głównych wskaźników zanieczyszczenia znacznie przekraczają normy obowiązujące dla wód pitnych, a uzdatnianie jest mało opłacalne). Wskaźnikami, które obniżają jakość tych wód są: azot azotanowy, węgiel organiczny, utlenialność i potas (2002 r.), a latach 2000-01 azot azotanowy i potas.

Stwierdzono, że zawartość azotanów w wodach podziemnych czwartorzędowych wynosi $100,5 \text{ mgNO}_3/\text{dm}^3$, co stanowi 2-krotne przekroczenie wartości granicznych wynoszących $50,0 \text{ mgNO}_3/\text{dm}^3$. W związku z tym Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie wydał rozporządzenie nr 7 z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru szczególnie narażonego w gminie Komarówka Podlaska. Obejmuje on grunty wsi Przegaliny Duże, Przegaliny Reforma, Przegaliny Małe, Brzeziny, Komarówka Podlaska i Derewiczna. Całkowita powierzchnia tego obszaru wynosi 32 km^2 .

Lokalizacja obszaru szczególnie narażonego na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych w gm. Komarówka Podlaska

Skala 1:50000

Do podstawowych zagrożeń wód powierzchniowych i podziemnych należy zaliczyć:

- nawożenie użytków rolnych gnojowicą z ferm hodowlanych,
- brak kanalizacji i komunalnych oczyszczalni ścieków poza ośrodkiem gminnym,
- niepełne zbiorowe zaopatrzenie w wodę zwartych jednostek osadniczych,

- całkowity brak bezodpływowych zbiorników na ścieki lub ich rozszczelnienie w części budynków mieszkalnych wyposażonych w wewnętrzne systemy kanalizacyjne, w miejscowościach posiadających sieć kanalizacyjną ,
- przypadki zamiany studni kopanych po zwodociągowaniu na szamba lub śmietniki,
- niewłaściwe rolnicze użytkowanie ścieków, w szczególności gnojowicy,
- odprowadzanie ścieków nieoczyszczonych do ziemi lub do wód powierzchniowych,
- składowanie odpadów w miejscach do tego nie wyznaczonych i nie urządzonych „dzikie wysypiska” (infiltracja),
- przyzwanie obornika i kiszzonek na nieuszczelnionym podłożu,
- spływ ścieków nieoczyszczonych zawierających ropopochodne i metale ciężkie z dróg do rowów przydrożnych i infiltracja w głąb lub odprowadzanie do rowów melioracyjnych,
- infiltracja w głąb i spływ do wód powierzchniowych soli używanej przez zarządy dróg do zwalczania zimowej śliskości jezdni.

III.2. Powietrze atmosferyczne

Na terenie gminy źródłami emisji zanieczyszczeń powietrza są:

- paleniska domowe, kotłownie mniejszych zakładów i obiektów publicznych (zanieczyszczenia: pył, dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla),
- transport samochodowy oraz ciągniki rolnicze – uprawa roli (zanieczyszczenia: tlenki azotu, tlenek węgla, węglowodory, pył, śladowo związki ołowiu),

Struktura spalania paliw jest uwarunkowana głównie względami finansowymi oraz dostępnością danego nośnika (brak w gminie sieci gazowej). Paliwem wykorzystywanym przez mieszkańców jest głównie węgiel, miał węglowy oraz drewno. Natomiast pozostałe nośniki ciepła, które są przyjazne dla środowiska: gaz propan-butan, olej opałowy i energia elektryczna są znacznie droższe i dlatego stosowane są przez niewielką część społeczeństwa lub firmy i instytucje. W transporcie samochodowym następuje stały wzrost natężenia ruchu pojazdów, jednakże następuje także obniżenie wskaźników emisji dla nowych samochodów.

Z uwagi na brak na terenie gminy punktów monitoringu zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego ocenę stanu jego czystości przeprowadzono w oparciu o metodę szacunkową opracowaną przez Judę, Alberta i Judę-Resler. Stężenie średnioroczne SO₂ obliczone wynosi na terenie gminy 5.8 mg/m³ (wartość dopuszczalna 20 mg/m³), zaś stężenie średnioroczne NO₂ obliczone tą samą metodą wynosi 3.9 mg/m³ (wartość dopuszczalna 40 mg/m³).

Obszar gminy tak jak i pozostałą część powiatu radzyńskiego **ze względu na ochronę zdrowia** zaliczono do następujących stref dla poszczególnych substancji:

- dwutlenek siarki - IIIb,
  - dwutlenek azotu - II,
  - pył zawieszony PM10 – I,
  - tlenek węgla – IIIb,
  - ołów – IIIb,
  - benzen – II,
  - ozon – I,
- i **ze względu na ochronę roślin** do stref:
- dwutlenek siarki – IIIb,
  - tlenki azotu – II,
  - ozon – I

Oznaczenia poszczególnych stref:

- I – strefa, w której poziom substancji przekracza górny próg oszacowania,
- II – strefa, w której poziom substancji zawiera się pomiędzy górnym a dolnym progiem oszacowania,
- IIIb – strefa nie będąca aglomeracją, w której poziom substancji nie przekracza dolnego progu oszacowania.

Ogólnie należy stwierdzić, że powietrze atmosferyczne na terenie gminy spełnia wszystkie normy dopuszczalnego poziomu zanieczyszczenia. Jednak szczególnie na obszarach gęstej zabudowy istnieje problem „niskiej emisji” szczególnie odczuwalny w porze zimowej, gdzie dymy są odczuwane w najbliższej okolicy.

W celu dalszej poprawy stanu czystości powietrza na terenie gminy należy zwrócić uwagę przede wszystkim na doprowadzenie sieci gazowej i propagowanie alternatywnych źródeł energii.

III.3. Powierzchnia ziemi i gleby

III.3.1. Powierzchnia ziemi

W gminie Komarówka Podl. eksploatowane są piaski drobno – i średnioziarniste z domieszką żwirów ze złoża „Żelizna”, którego zasoby oceniane są na 187 tys. ton. Obecnie średnie wydobycie wynosi około 2 tys. ton. Ślady eksploatacji są widoczne na międzyrzeczu Białki i Żarnicy. Głównie są to zarastające płytkie wyrobiska, w części zaśmiecone. Incydentalnie spotykane są ślady eksploatacji surowców ilastych (glin, ilów i mułków).

W dolinie Białki na pograniczu gmin Komarówka Podl., Wohyń i Drelów udokumentowano duże złoża torfu o powierzchni 2 422,0 ha. Średnia miąższość złoża sięga 1,21 m, a maksymalna – 2,70 m. Zasoby wynoszą 29 034 tys. m³. Ze względów przyrodniczo-krajobrazowych złoża nie jest przewidziane do eksploatacji.

III.3.2. Gleby

Ochrona gleb ma szczególne znaczenie z uwagi na wybitnie rolniczy charakter gminy Komarówka Podl. Działalność rolnicza wpływa na zmianę właściwości gleby poprzez stosowanie środków ochrony roślin, nawozów mineralnych i organicznych. Zagrożeniem dla gleby jest także wyczerpywanie jej zasobów mineralnych wynikające z gospodarki człowieka. Może to prowadzić do chemicznej degradacji gleby poprzez wprowadzanie do gleby związków pochodzenia zewnętrznego, ale także na odprowadzaniu naturalnych składników w niej występujących. Przejawem tego procesu jest m.in. silne zakwaszenie połączone z wyjałowieniem i ujawnieniem działania substancji toksycznych (metale ciężkie, glin).

Według badań Stacji Chemiczno-Rolniczej w Lublinie gleby charakteryzują się zakwaszeniem. Oznacza to, że wapnowania obecnie wymaga 58 % gleb, a wskazane jest na dalszych 22 % gleb. Silne zakwaszenie gleby ogranicza możliwości produkcyjne a także sprzyja uaktywnianiu się związków toksycznych. Gleby gminy wykazują także silne wyczerpanie ze składników mineralnych na poziomie 29 % (fosfor), 51 % (potas) i 90 % (magnez). Brak informacji o właściwościach chemicznych i fizykochemicznych gleby prowadzi do zbędnego, nadmiernego nawożenia z jednej strony, z drugiej zaś do wyczerpywania gleb z podstawowych składników mineralnych.

Źródłem zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi może być składowisko odpadów komunalnych w Derewicznej. Według danych zawartych w „Przeglądzie ekologicznym” dla tego składowiska zanotowano podwyższone stężenia metali ciężkich (kadmu, chromu, cynku ołowiu, kobaltu i niklu) w glebach otaczających ten obiekt.

W realizowanym obecnie programie zwiększenia lesistości do zalesień przeznaczone są gleby przede wszystkim V-VI klasy.

Gleby gruntów ornych klas I-III oraz gleby organiczne klas V-VI podlegają szczególnej ochronie i mogą być przeznaczone na cele nierolnicze po uzyskaniu zgody właściwego organu – Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub Wojewody.

III.3.2.1. Erozja gleb

Z uwagi na niewielkie deniwelacje terenu problem erozji gleb na terenie gminy nie występuje.

III.4. Hałas

III.4.1. Hałas komunikacyjny

Głównym źródłem hałasu na terenie gminy jest hałas komunikacyjny pochodzący od dróg, a głównie drogi krajowej nr 63 Radzyń Podlaski – granica państwa oraz drogi wojewódzkiej nr 813 Międzyrzec Podlaski – Parczew,

Brak jest pomiarów oraz badań na temat zagrożenia hałasem na terenie gminy. Porównując z innymi gminami oraz z badaniami ankietowymi należy stwierdzić, że hałas może jedynie w sporadycznych przypadkach przekraczać obowiązujące normy i być uciążliwym dla mieszkańców.

Z uwagi na wzrastającą liczbę pojazdów i zwiększające się natężenie ich ruchu można przyjąć, że na terenie gminy utrzymywać się będzie tendencja wzrostowa natężenia hałasu związanego z ruchem kołowym.

III.4.2. Hałas przemysłowy

Obecnie oddziaływanie hałasu przemysłowego na otoczenie jest ograniczone ze względu na szerokie możliwości techniczne izolacji akustycznej stałych źródeł hałasu, a także decyzje administracyjne umożliwiające w skuteczny sposób dotrzymywanie dopuszczalnych wartości poziomu hałasu na terenach chronionych pod względem akustycznym (decyzje o wartościach dopuszczalnych mogących wystąpić poza granicami obiektu emitującego hałas, pomiary kontrolne, wysokie kary w przypadku przekroczeń).

Na terenie gminy brak zakładów, które emitowałyby hałas o poziomie ponadnormatywnym.

III.5. Promieniowanie niejonizujące

Ryzyko związane z narażeniem na oddziaływanie pola elektromagnetycznego, występuje głównie podczas eksploatacji źródeł (urządzeń) wytwarzających energię elektromagnetyczną. Promieniowanie niejonizujące może występować wszędzie, w domu, w pracy, a nawet w miejscu wypoczynku. Według ustawy Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. nr 62, poz. 627) elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące stanowi uciążliwość dla środowiska.

Na terenach zabudowy mieszkaniowej, a także na obszarach, na których znajdują się szpitale, przedszkola, żłobki, internaty oraz szkoły, wartość graniczna natężenia składowej elektrycznej elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego o częstotliwości 50 Hz, ustalona rozporządzeniem wynosi 1kV/m, natomiast składowa magnetyczna nie powinna przekroczyć poziomu 80 A/m.

Na terenie gminy źródłem promieniowania niejonizującego jest stacja bazowa telefonii komórkowej w Komarówce Podlaskiej. Nie przewiduje się budowy stacji

transformatorowej 110/15kV tzw. Głównego Punktu Zasilającego, jak również naziemnej linii energetycznej wysokiego napięcia.

III.6. Przyroda ożywiona

Najcenniejsza pod względem przyrodniczym jest północna część gminy przewidziana do włączenia w granice projektowanego Białkopodlaskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. W lasach dominują grądy (Tilio-Carpinetum, często z udziałem klonu, jaworu i lipy drobnolistnej) oraz bory świeże (Peucedano-Pinetum i Leucobryo-Pinetum). W dolinach Zielawy i jej krótkich dopływów zachowały się fragmenty olsów (Ribo nigri-Alnetum) i łągów (Fraxino-Ulmetum). W ekosystemach leśnych występuje wiele rzadkich gatunków leśnych, m. in.: podkolan biały i zielonawy oraz kilka gatunków turzyc. Największe nagromadzenie walorów florystycznych występuje na terenie projektowanego rezerwatu przyrodniczego Brodac. Jest to dobrze zachowany i dotychczas nie użytkowany fragment starodrzewu dębowo-grabowego z dużym udziałem roślin chronionych: lilią złotogłów i kopytnikiem pospolitym. Wybitne walory faunistyczne reprezentuje ostoja „Żelizna” projektowana do włączenia do sieci ekologicznej NATURA 2000, jako ostoja ptasia.

W systemie ekologicznym gminy, w nawiązaniu do terenów sąsiednich, istotną rolę spełniają ciągi dolin rzecznych, w tym w szczególności rozległa dolina Białki (korytarz ekologiczny łączący dolinę Tyśmienicy i Krzny Południowej).

Lasy zlokalizowane w gminie nie są szczególnie narażone na degradację ze strony zanieczyszczeń atmosferycznych. Szkody w lasach mogą być czynione głównie poprzez prowadzenie niewłaściwej gospodarki leśnej (nadmierne pozyskiwanie drewna, w szczególności w lasach prywatnych), nielegalne wyręby, kłusownictwo, gradację szkodników, pożary.

Na skutek prowadzenia gospodarki rolnej, szczególnie upraw zbożowych, gdzie nie magazynuje się słomy na polach, znikają miejsca będące schronieniem na okres zimowy dla małych zwierząt takich jak: zające, kuropatwy.

IV. Dotychczasowa realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska w gminie Komarówka Podlaska

W gminie Komarówka Podlaska można obserwować przekształcenia środowiska i krajobrazu, które nastąpiły w wyniku wielowiekowej działalności człowieka na tym terenie. Działalność ta miała głównie charakter rolniczy i objawiła się w zmianach użytkowania gruntów. Dawne tereny leśne zostały przekształcone głównie na pola uprawne (dobre gleby), a częściowo tylko na użytki zielone. Zmiany użytkowania gruntów towarzyszyły także rozwojowi osadnictwa i powstawaniu większych lub mniejszych jednostek osadniczych. Rolnictwo, osadnictwo oraz rozwój infrastruktury drogowej i drobnego przemysłu stały się też głównym źródłem zanieczyszczenia wód gruntowych i powierzchniowych (ścieki komunalne, nawozy naturalne i sztuczne, środki ochrony roślin, zanieczyszczenia o charakterze punktowym, ścieki z tras komunikacyjnych). Największe znaczenie w kontekście przekształceń środowiska w gminie ma działalność rolnicza oraz gospodarka komunalna (ścieki i odpady).

IV.1. Ochrona przyrody i krajobrazu

Zgodnie z art.6 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. formami ochrony przyrody są:

- 1) parki narodowe;
- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie gminy nie występują obszary wchodzące w skład krajowego systemu obszarów chronionych. Do form ochrony przyrody występujących w gminie należą pomniki przyrody, użytki ekologiczne oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

IV.1.1. Pomniki przyrody

- dąb szypułkowy o obwodzie pnia na wys. 1,3 m – 385 cm i wysokości 18 m, rosnący w oddz. 190 na łące śródleśnej (Leśnictwo Żelizna),
- dąb szypułkowy o obwodzie pnia na wys. 1,3 m – 300 cm i wysokości 32 m, rosnący w oddz. 197 L (Leśn. Żelizna),
- dąb szypułkowy o obwodzie pnia na wys. 1,3 m – 350 cm i wysokości 26 m, rosnący w zabytkowym parku w Przegalinach Dużych,
- dwa dęby szypułkowe o obwodach pni na wys. 1,3 m – 360 i 385 cm i wysokości 24 i 26 m, rosnące w pobliżu gajówki Smolarnia (Leśn. Żelizna),
- grupę modrzewi europejskich (z domieszką sosny i dębu w wieku 120 lat o pierśnicach od 34 do 65 cm), rosnących na powierzchni 1,85 ha w oddz. 237 N (Leśn. Żelizna),
- grupę 5 dębów szypułkowych o obwodach pni na wys. 1,3 m – 340 cm, 340 cm, 290 cm, 310 cm i 290 cm i wysokości 24 m, rosnących na obrzeżu oddz. 205 h (ur. Borodacz, Leśn. Żelizna),
- dwie sosny pospolite o obwodach pni na wys. 1,3 m – 254 i 260 cm i wysokości 25 m, rosnące w oddz. 242 f (Leśn. Żelizna),

- dąb szypułkowy o obwodzie pnia na wys. 1,3 m – 430 cm i wysokości 22 m, rosnący na terenie zabytkowego parku w Przegalinach Dużych,
- jesion wyniosły o obw. pnia na wys. 1,3 m – 332 cm i wysokości 22 m, rosnący na terenie zabytkowego parku w Przegalinach Dużych,
- dwa dęby szypułkowe o obw. pni na wys. 1,3 m – 270 i 340 cm i wysokości 20 m, rosnące na terenie zabytkowego parku w Żeliźnie,
- jesion wyniosły o obw. pnia na wys. 1,3 m – 311 cm i wysokości 24 m, rosnący na terenie zabytkowego parku w Żeliźnie,
- jesion wyniosły o obw. pnia na wys. 1,3 m – 385 cm i wysokości 24 m, rosnący w grupie starodrzewu na terenie zabytkowego parku w Żeliźnie.

IV.1.2. Użytki ekologiczne oraz ochrona gatunkowa

Status użytku ekologicznego posiada 18 obiektów przyrodniczych (śródleśnych oczek wodnych i mokradeł). Zlokalizowane są one w:

- Leśnictwie Komarówka Podl. w oddziałach: 1886, 1986, 201j, 206g, 206f, 207h, 212c, 270f, 271d, 272g, 273g, 285h i 286b – na łącznej powierzchni 30,40 ha,
- Leśnictwie Żelizna w oddziałach: 189d, 192c, 196i, 197df, 198j, 203h, 209b, 203d, 204c, 208j, 213a, 217d, 220i, 221b, 222c, 208g, 223d, 223k, 226j, 227g, 227j, 231h, 233d, 235a, 235g, 236a, 237i, 238d, 239f, 239i, 240d, 240h, 244d, 244Ab, 244f, 242c, 243h, 243m, 245b, 245c – na łącznej powierzchni 63,48 ha.

IV.1.3. Parki i ogrody podworskie

Ochronie prawnej podlegają następujące zespoły pałacowo-parkowe wpisane do rejestru zabytków:

- Barokowy zespół pałacowo-parkowy w Przegalinach Dużych; w skład zespołu wchodzi XVIII-wieczny pałac przebudowany w 1875 r. i w 1931, a następnie odbudowany w latach 50-tych XX wieku po zniszczeniach II wojny światowej. Pałac otoczony jest rozległym założeniem parkowym z dobrze czytelnym układem kompozycyjnym: alejami, drzewostanem, paciorkowo rozmieszczonymi oczkami wodnymi. Z dawnej zabudowy folwarcznej zachował się jedynie murowany magazyn.
- Zespół pałacowo-parkowy w Żeliźnie położony na południowym skraju wsi. W skład jego wchodzi murowany pałac z początku XIX w. oraz otaczający go park krajobrazowy z tegoż okresu (projekt pałacu przypisywany H. Marconiemu). W parku czytelne ślady pierwszej kompozycji z układem wodnym.

IV.1.4. Lasy ochronne

Do statusu lasów wodochronnych zalicza się przyrzeczne fragmenty lasów państwowych (w kompleksie XIV) i prywatnych w dolinie Żarnicy.

IV.2. Ochrona wód

Gmina Komarówka Podl. znajduje się na obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Nr 215 – subniecka warszawska, a jej północne fragmenty leżą w obrębie (GZWP) Nr 224 – subzbiornik Podlasie Wody podziemne na terenie gminy nie podlegają zwiększonej ochronie OWO (Obszar Wysokiej Ochrony).

W sąsiedztwie istniejących ujęć wód podziemnych wyznaczono strefy ochronne bezpośrednio.

IV. 3. Lasy ochronne i zalesienia

Dotychczas 34.36 ha lasów uzyskało status lasów ochronnych. Spełniają one głównie funkcje wodochronne. Realizacja programu dolesień (około 300 ha) sprawi, iż lesistość gminy wzrośnie do około 22,3%.

IV.4. Grunty podlegające ochronie

Na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych z 1995 roku, ochronie podlegają użytki rolne klas II-IV oraz klas V-VI, które wytworzyły się na glebach pochodzenia organicznego, a także torfowiska, oczka wodne oraz grunty leśne. Ochronie ze względu na wysoką jakość gleb (klasy I-III) podlega 12,7% powierzchni całkowitej gminy. Grunty IV klasy zajmują 61,5% pow. gminy i także podlegają rygorom ochronnym. Ogólnie gleby rolne i leśne podlegające ochronie stanowią około 74,3% powierzchni gminy.

IV. 5. Rozwój infrastruktury związanej z ochroną środowiska

IV. 5.1. Wodociągi

Do końca 2003 roku zrealizowano 32,2 km sieci wodociągowej rozdzielczej oraz 674 przyłącza do budynków mieszkalnych (tab.6,7). Około 52 % mieszkańców gminy korzysta z wody dostarczanej siecią wodociągową. Ludność zaopatrywana jest w wodę z 3 wodociągów.

Tabela 6. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w gminie Komarówka Podlaska (stan w dniu 31 XII 2002)

Wyszczególnienie	Sieć w km		Połączenia		Czynne źródła uliczne	Zużycie wody	
	wodociągowa rozdzielcza	kanali – zacyjna	wodociągowe	kanalizacyjne		w dm ³	na 1 mieszkańca w m ³
Województwo lubelskie	15875,0	2750,2	284635	60577	1163	58447,0	26,6
Powiat radzyński	613,5	62,3	8418	1308	12	1311,9	21,1
Gmina Komarówka Podlaska	32,2	5,0	668	64	-	83,0	17,0

źródło: Urząd Statystyczny Lublin, 2003

Zużycie wody na jednego mieszkańca wynosiło w 2003 r. 12,4 m³/rok i spadło w porównaniu do roku 2002 o prawie 4 m³/m/rok. Jest ono niższe niż średnia w województwie lubelskim oraz powiecie radzyńskim (tab.13). 467 gospodarstw rolnych deklaruje, że zaopatruje się w wodę ze studni kopanych, natomiast 386 posiada ujęcia własne głębinowe (wiercone) (tab.7). W 2002 roku 20 gospodarstw musiało zaopatrywać się w wodę poza swoim terenem.

Tabela 7. Infrastruktura w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 2002 r. (zaopatrzenie w wodę); źródło: US Lublin, Narodowy Spis Rolny 2002

Wyszczególnienie	Źródła zaopatrzenia w wodę		
	własne ujęcie wody ze studni		dowożenie wody spoza gospodarstwa
	kopanej	wierconej	
województwo lubelskie	138292	53481	7800
Powiat radzyński	5147	2536	128
Komarówka Podlaska	467	386	20

Tabela 8. Rozwój sieci wodociągowej w gminie Komarówka Podlaska (km)

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
19,0	25,7	25,7	25,7	25,7	25,7	32,2	32,2

Źródło: GUS, 2003

IV.5.2. Oczyszczalnie ścieków i kanalizacja

Aktualnie na terenach gminy Komarówka Podlaska występuje duża dysproporcja w stanie zaawansowania rozwoju zbiorowych systemów kanalizacji sanitarnej i deszczowej. Znaczący rozwój systemu kanalizacji sanitarnej wystąpił głównie na obszarze miejscowości Komarówka Podlaska. System ten posiada komunalną mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię ścieków sanitarnych usytuowaną w południowo-wschodniej części tej miejscowości. Oczyszczalnia posiada przepustowość na odprowadzanie ścieków sanitarnych w ilościach:

$$Q_{dśr.} = 150 - 210 \text{ m}^3/\text{d}$$

Aktualnie na oczyszczalnię odprowadzane są ścieki w ilości około:

$$Q_{dśr.} = 70 \text{ m}^3/\text{d}$$

Stanowi to około 47 % minimalnej przepustowości oczyszczalni.

Oczyszczalnia oddana została do eksploatacji w roku 1993 i jest eksploatowana przez Urząd Gminy w Komarówce Podlaskiej.

Całkowita długość istniejącej sieci systemu kanalizacji sanitarnej wynosi aktualnie 5,0 km.

Do sieci tej odprowadzane są ścieki z 190 posesji oraz dowożone. Oznacza to, że system ten obsługuje aktualnie około 10% ogólnej liczby mieszkańców gminy. Na terenie gminy nie występuje zbiorcza sieć kanalizacji deszczowej. Wody opadowe z powierzchni szczelnych odprowadzane są powierzchniowo do gruntu i pobliskich rowów.

Tabela 9. Rozwój sieci kanalizacyjnej w gminie Komarówka Podlaska (km)

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
4,5	4,5	4,5	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0

Źródło: GUS, 2003

Na terenie gminy brak przydomowych oczyszczalni ścieków.

IV.5.3. Zagospodarowanie odpadów

Odpady komunalne są gromadzone na składowisku gminnym w miejscowości Derewiczna. Pojemność składowiska wynosi 20 000 m³, a powierzchnia – 1,0 ha. Obecnie na składowisko przywożone są nesegregowane odpady komunalne z terenu gminy oraz osady ściekowe z oczyszczalni komunalnej, które po podsuszeniu użytkowane są jako materiał izolacyjny do przesywania odpadów. Rocznie, w ostatnich latach jest wytwarzanych i składowanych na terenie gminy 2000 – 2200 m³ odpadów komunalnych. Segregacja odpadów nie jest prowadzona. Na koniec 2005 roku przewidywane jest zamknięcie składowiska odpadów w Derewicznej.

Tabela 10. Infrastruktura w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 2002 r. (usuwanie odpadów)

Wyszczególnienie	Sposób usuwania śmieci z gospodarstwa	
	wywożenie śmieci na zorganizowane wysypisko	zagospodarowywanie śmieci we własnym zakresie
Województwo lubelskie	142398	166421
Powiat radzyński	4727	5809
Komarówka Podlaska	752	358

Źródło: US Lublin, Narodowy Spis Rolny 2002

Rada Gminy w Komarówce Podlaskiej podjęła uchwałę w sprawie ustalenia szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku na terenie gminy. Dokument ten określa w szczególności:

- wymagania w zakresie utrzymania czystości i porządku na terenie nieruchomości, w tym:
  - rodzaj urządzeń przeznaczonych do gromadzenia odpadów komunalnych na terenie nieruchomości oraz na drogach publicznych, a także zasad ich rozmieszczania,
  - częstotliwości, zasad i sposobu usuwania odpadów komunalnych z nieruchomości oraz innych terenów przeznaczonych do użytku publicznego,
  - stawki opłat za unieszkodliwianie odpadów płynnych,
- obowiązki osób utrzymujących zwierzęta domowe,
- zasady utrzymania i hodowli zwierząt gospodarskich,
- zasady deratyzacji na terenie gminy i sposoby jej przeprowadzania.

IV. 5.4. Gazyfikacja gminy, zaopatrzenie w ciepło i ochrona powietrza

Na terenie gminy nie ma gazociągów. Domy i budynki ogrzewane są w sposób indywidualny, a dominującym paliwem jest węgiel kamienny i drewno. Do przygotowywania posiłków wykorzystywany jest w wielu gospodarstwach gaz propan-butan (butle).

W centrum Komarówki Podlaskiej funkcjonuje kotłownia opalana węglem i koksem obsługująca budownictwo wielorodzinne. Projektuje się rozbudowę tej kotłowni jako rejonowej dla budownictwa wielorodzinnego i obiektów użyteczności publicznej i ośrodka administracyjno-usługowego w ośrodku gminnym. W pozostałych miejscowościach funkcjonują podobne kotłownie (wysokoemisyjne).

V. Kluczowe założenia krajowej i regionalnej polityki ekologicznej

Cele i zadania związane z ochroną środowiska, które powinny być realizowane na poziomie lokalnym określa szereg dokumentów o charakterze ustawowym oraz programowym. Jednym z najważniejszych dokumentów o charakterze strategicznym jest polityka ekologiczna państwa.

Poniżej przedstawiono podstawowe kierunki działań w sferze środowiska, wynikające z założeń zarówno II Polityki Ekologicznej Państwa (II PEP), jak również z programów sektorowych, które uszczegóławiają cele i działania tejże polityki. Szczególną uwagę zwrócono na zadania, które mogą lub powinny być realizowane na szczeblu gminnym, przede wszystkim zaś w odniesieniu do terenów wiejskich. W następnej części niniejszego opracowania sformułowano szczegółowe działania dla terenu gminy Komarówka Podl. i określono harmonogram ich wdrażania, nawiązując do celów strategicznych zawartych w odpowiednich dokumentach na szczeblu krajowym, wojewódzkim oraz powiatowym. Należy zaznaczyć, że zadania wpisane do dokumentów strategicznych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, pozostające we wzajemnej spójności, mogą liczyć na wsparcie finansowe z funduszy krajowych i zagranicznych.

V.1. Polityka ekologiczna państwa i dokumenty z nią związane

II Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 nawiązuje do priorytetowych kierunków działania określonych w przyjętym *VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska*. Znaczną część określonych w tym dokumencie działań, w szczególności działania zaplanowane na lata 2004-2006, Polska będzie realizować jako członek Unii. Realizacja polityki ekologicznej państwa w coraz większym stopniu powinna dokonywać się poprzez zmiany modelu produkcji i konsumpcji, zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki oraz stosowanie najlepszych dostępnych technik i dobrych praktyk gospodarowania. Aspekty ekologiczne powinny być obligatoryjnie włączane do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach gospodarowania, a także do strategii i programów rozwoju na szczeblu regionalnym i lokalnym. Instrumentem wspierającym lub wymuszającym ekologizację polityk sektorowych będą strategiczne oceny ich oddziaływania na środowisko, wykonywane przede wszystkim dla polityk i programów wymaganych ustawowo.

Do kluczowych dziedzin, w których podejmowane będą specyficzne działania inwestycyjne i pozainwestycyjnych, mające na celu realizację polityki ekologicznej na terenach wiejskich należą: ochrona wód przed zanieczyszczeniami i racjonalne gospodarowanie wodą, zagospodarowanie odpadów komunalnych, racjonalne gospodarowanie zasobami glebowymi i ochrona gleb, zrównoważona gospodarka leśna, oszczędne wykorzystanie zasobów energetycznych i ograniczanie tzw. niskiej emisji, ochrona zasobów przyrody, odpowiednie kształtowanie i ochrona krajobrazów wiejskich, edukacja ekologiczna.

V.1.1. Stosunki wodne i jakość wód

II PEP koncentruje się na ochronie i kształtowaniu zasobów wodnych, a zwłaszcza działaniach na rzecz poprawy jakości tych zasobów, zwiększeniu możliwości ich wykorzystania dla zaspokajania ważnych potrzeb społecznych i gospodarczych (takich jak zaopatrzenie w wodę do picia, turystyka i rekreacja, hodowla ryb, transport wodny i produkcja czystej, odnawialnej energii), a także skutecznej ochrony przed powodzią.

Osiągnięcie standardów unijnych wymaga szczególnego wysiłku organizacyjnego i programowego w sferze zarządzania zasobami wodnymi, ale przede wszystkim realizacji wielu kosztownych inwestycji w zakresie:

- budowy systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków,

- modernizacji technologii uzdatniania wody do picia,
- modernizacji technologii produkcji przemysłowej w celu ograniczenia lub wyeliminowania zrzutów ze ściekami substancji niebezpiecznych,
- retencjonowania wody i poprawy bilansu wodnego,
- regulacji i zabudowy rzek oraz ochrony przed powodzią.

Jednym z elementów II Polityki Ekologicznej Państwa - poprawa jakości wód - jest realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOSK) z 2003 roku. Usługi w zakresie odprowadzenia i oczyszczania ścieków należy realizować na terenach intensywnie zabudowanych w sposób zbiorowy (ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków), natomiast na terenach o zabudowie rozproszonej w sposób indywidualny (ustawy: Prawo budowlane, Prawo wodne, o utrzymaniu czystości i porządku w gminach). Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. - Prawo wodne **zobowiązuje gminy do realizacji zadania własnego gmin w zakresie usuwania i oczyszczania ścieków**. Oczyszczone ścieki komunalne powinny charakteryzować się określonymi wskaźnikami (tab.11).

Tabela 11. Najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń lub minimalne procenty redukcji zanieczyszczeń dla oczyszczonych ścieków komunalnych

I.p.	Nazwa wskaźnika ²⁾	Jednostka	Najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników lub minimalne procenty przy redukcji zanieczyszczeń przy RLM ¹⁾	
			Poniżej 2000	Od 2000 do 9999
1.	Pięciodniowe biochemiczne zapotrzebowanie tlenu (BZT ₅), oznaczane z dodatkiem inhibitora nitryfikacji	mg O ₂ /l min. % redukcji	40 -	25 lub 70-90
2.	Chemiczne zapotrzebowanie tlenu (ChZT _{Cr}) oznaczane metodą dwuchromianową	mg O ₂ /l min. % redukcji	150 -	125 lub 75
3.	Zawiesiny ogólne	mg/l min. % redukcji	50 -	35 lub 90
4.	Azot ogólny (suma azotu Kjeldahla (N _{Norg} + N _{NH4}), azotu azotynowego i azotu azotanowego)	mg N/l min. % redukcji	30 ³⁾ -	15 ³⁾
5.	Fosfor ogólny	mg P/l min. % redukcji	5 ³⁾ -	2 ³⁾

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U, nr 168, poz. 1763 z 2004 r.)

¹⁾ W czasie rozruchu oczyszczalni nowo wybudowanych lub zmodernizowanych oraz w przypadku awarii urządzeń istotnych dla realizacji pozwolenia wodnoprawnego najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń podwyższa się maksymalnie do 50 %, a wymaganą redukcję zanieczyszczeń obniża się nie więcej niż do 50 % w stosunku do wartości podanych w tabeli

²⁾ Analizy wykonuje się z próbek homogenizowanych, niezdekantowanych i nieprzefiltrowanych, z wyjątkiem odpływów ze stawów biologicznych, w których oznaczenia BZT₅, ChZT_{Cr}, azotu ogólnego oraz fosforu ogólnego należy wykonać z próbek przefiltrowanych. Próbki pobrane z odpływu ze stawów biologicznych należy uprzednio przefiltrować, jednakże zawartość zawiesiny ogólnej w próbkach nie filtrowanych nie powinna przekraczać 150 mg/l niezależnie od wielkości oczyszczalni.

³⁾ Wartości wymagane wyłącznie w ściekach wprowadzanych do jezior i ich dopływów oraz bezpośrednio do sztucznych zbiorników wodnych usytuowanych na wodach płynących.

Ścieki mogą być zagospodarowywane w rolnictwie na określonych zasadach formalnych (patrz tabele nr 12, 13, 14).

Tabela 12. Warunki sanitarne dla ścieków przeznaczonych do rolniczego wykorzystania

l.p.	Wskaźnik	Wielkość dopuszczalna
1.	Bakterie chorobotwórcze z rodzaju Salmonella	niewykrywalne w 1 litrze
2.	Obecność żywych jaj pasożytów (Ascaris sp., Trichuris, Toxocara sp.)	do 10 w 1 litrze

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U, nr 168, poz. 1763 z 2004 r.)

Tabela 13. Warunki położenia gruntów przewidzianych do rolniczego wykorzystania ścieków

Położenie gruntów	Min. odległość
Odległość gruntów, na których stosuje się rolnicze wykorzystanie ścieków:	
1. Od obiektów przeznaczonych na pobyt ludzi, przy rozprowadzaniu ścieków:	
a) grawitacyjnym;	100 m
b) za pomocą deszczowni.	200 m
2. Od dróg publicznych i linii kolejowych przy rozprowadzaniu ścieków:	
a) grawitacyjnym;	20 m
b) za pomocą deszczowni.	70 m
3. Od linii brzegu wód płynących, przy spadku terenu:	
a) do 2 %	30 m
b) od 2 do 10 %	50 m
c) ponad 10 %	70 m
4. Od zbiorników wodnych, stawów rybnych nie przeznaczonych do zasilania ściekami, od linii brzegu jezior, przy spadku terenu:	
a) do 2 %	50 m
b) od 2 do 10 %	80 m
c) ponad 10 %	100 m
5. Od studni stanowiącej:	
a) indywidualne źródło zaopatrzenia w wodę do spożycia;	250 m²⁾
b) źródło zbiorowego zaopatrzenia w wodę do spożycia.	250 m²⁾

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 168, poz. 1763 z 2004 r.)

Tabela 14. Warunki położenia urządzeń i instalacji przeznaczonych do magazynowania i

przygotowania ścieków do rolniczego wykorzystania

Położenie urządzeń i instalacji	Min. odległość
Odległość urządzeń i instalacji przeznaczonych do magazynowania i przygotowania ścieków do rolniczego wykorzystania:	
1. Od obiektów przeznaczonych na pobyt ludzi, przy ilości ścieków:	
a) do 5000 m ³ /dobę	300 m
b) ponad 5000 m ³ /dobę	500 m
2. Od linii brzegu wód płynących, przy spadku terenu:	
a) do 2 %	50 m
b) ponad 2 %	80 m
3. Od zbiorników wodnych, stawów rybnych nie przeznaczonych do zasilania ściekami, od linii brzegu jezior, przy spadku terenu:	
a) do 2 %	100 m
b) ponad 2 %	150 m
4. Od studni stanowiącej:	
a) indywidualne źródło zaopatrzenia w wodę do spożycia	250 m ¹⁾
b) źródło zbiorowego zaopatrzenia w wodę do spożycia	100 m ¹⁾

Źródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U, nr 168, poz. 1763 z 2004 r.).

¹⁾ Jeżeli zasięg terenu ochrony bezpośredniej studni przekracza wymagane min. odległości położenia gruntów, urządzeń i instalacji, należy przyjmować odległości większe niż zasięg strefy ochrony bezpośredniej.

V.1.2. Gospodarowanie odpadami

Proponowane przedsięwzięcia, zgodnie z II PEP w dziedzinie gospodarowania odpadami obejmują szereg zadań pozainwestycyjnych i inwestycyjnych. Zadania pozainwestycyjne dotyczą przede wszystkim: opracowania gminnych planów gospodarowania odpadami, opracowania i wdrożenia rozwiązań organizacyjnych (przede wszystkim struktur organizacyjnych zapewniających właściwe bieżące zarządzanie strumieniami odpadów (pozwolenia, organizacja systemów zbiórki, transportu i przerobu, ewidencja, rejestracja, monitoring, kontrola), wdrażania mechanizmów ekonomicznych stymulujących właściwe zagospodarowanie odpadów; inwentaryzacji i oceny zagrożeń oraz wymagających rozwiązania problemów, edukacji i szkolenia.

Zadania inwestycyjne obejmują przedsięwzięcia w zakresie budowy niezbędnego potencjału technicznego warunkującego właściwe zagospodarowanie odpadów (budowa obiektów, zakup i instalacja urządzeń, środki transportu, likwidacja obiektów wyeksploatowanych i/lub stwarzających szczególne zagrożenie, zwłaszcza zagrożenie niekontrolowanym uwalnianiem się niebezpiecznych substancji) oraz przedsięwzięcia w ramach realizacji zatwierdzonego w 2002 roku „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest”. Należy zaznaczyć, iż zasady gospodarki odpadami w gminie powinny nawiązywać do Krajowego Planu Gospodarki Odpadami, Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego (przyjęty w 2003 r.) oraz Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Radzyńskiego (przyjęty w 2004 r.) oraz innych dokumentów związanych z polityką ekologiczną. Problematyce tej poświęcone jest odrębne opracowanie dotyczące gospodarki odpadami „Plan gospodarki odpadami gminy Komarówka Podlaska”

V.1.3. Ochrona gleb

W przedsięwzięciach dotyczących ochrony gleb ujętych w II PEP i jej programie wykonawczym szczególnie nacisk położono na zadania w zakresie ochrony gleb przed degradacją powodowaną niewłaściwą agrotechniką i mającą już miejsce lub mogącą wystąpić w przyszłości intensyfikacją produkcji rolnej, ochrony gleb przed negatywnymi oddziaływaniami antropogenicznymi oraz rekultywacji i przywracania do obiegu gospodarczego gleb zdegradowanych (zanieczyszczonych niebezpiecznymi substancjami, nadmiernie zakwaszonych, zerodowanych, itp.). Należy zaznaczyć, iż pozostałe czynniki negatywnej presji na stan gleb są przedmiotem szczegółowego zainteresowania innych obszarów polityki, takich jak gospodarowanie odpadami, emisja przemysłowych zanieczyszczeń powietrza, gospodarka wodno-ściekowa, planowanie przestrzenne. Warto zauważyć, że niewłaściwa agrotechnika, a także rolnicze wykorzystanie gleb już skażonych, bądź poddanych szkodliwym oddziaływaniom substancji niebezpiecznych, mogą stwarzać poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzkiego.

Działania w tej dziedzinie powinny koncentrować się na:

- ochronie zasobów glebowych nadających się do wykorzystania rolniczego i leśnego przed ich przeznaczeniem na inne cele (szczególnie gleby klasy I-III),
- ochronie gleb przed degradacją i zanieczyszczeniem, powodowanymi oddziaływaniem czynników antropogenicznych i naturalnych (zmiany struktury fizycznej, stosunków wodnych i chemizmu gleb powodowane działalnością inwestycyjną, zanieczyszczeniami transportowymi, naturalną erozją, niewłaściwą agrotechniką, składowaniem odpadów itp.)
- rekultywacji gleb zdegradowanych.

Gleby powinny charakteryzować się odpowiednią jakością. W kontekście zawartości metali ciężkich aktualne normy przedstawia tabela 15.

Tabela 15. Dopuszczalna zawartość metali ciężkich w glebach

Pierwiastek	Jednostka	Zawartość w glebach		
		lekkich	średnich	ciężkich
Ołów (Pb)	mg/kg suchej masy	40	60	80
Kadm (Cd)	mg/kg suchej masy	1	2	3
Rtęć (Hg)	mg/kg suchej masy	0,8	1,2	1,5
Nikiel (Ni)	mg/kg suchej masy	20	35	50
Cynk (Zn)	mg/kg suchej masy	80	120	180
Miedź (Cu)	mg/kg suchej masy	25	50	75
Chrom (Cr)	mg/kg suchej masy	50	75	100

Zródło: Rozp. Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U, nr 168, poz. 1763 z 2004 r.)

V.1.4. Wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych

Według II PEP wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych polega przede wszystkim na renaturalizacji obszarów leśnych, poprawie stanu zdrowotnego lasów, ochronie przed pożarami, wprowadzaniu bezpiecznych technologii prac leśnych oraz kompleksowej ochronie ekosystemów leśnych, a także zwiększaniu lesistości kraju. Cele te zostaną osiągnięte poprzez realizację szeregu zadań szczegółowych, wykonywanych przez służby leśne, lasy państwowe (inwestycyjne i pozainwestycyjnych) oraz jednostki samorządowe.

Zasady zrównoważonej gospodarki leśnej zostały określone w Polityce leśnej państwa – dokumencie przyjętym przez Radę Ministrów w 1997 r. Polityka leśna zakłada realizację następujących celów:

- stałe powiększanie zasobów leśnych i ich udziału w globalnym obiegu węgla w przyrodzie,
- kształtowanie lasu wielofunkcyjnego - wzmaganie korzystnego oddziaływania lasu na środowisko (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej),
- zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych,
- ochrona i powiększanie biologicznej różnorodności lasów na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym,
- zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym i zagospodarowaniu kraju, w tym kształtowaniu granicy polno-leśnej i w ochronie krajobrazu,
- utrzymywanie i rozwój produkcyjnej (drewno i inne użytki) funkcji lasów,
- poprawa stanu i produktywności lasów prywatnych,
- racjonalne, zgodne z zasadami przyrody użytkowanie zasobów leśnych - w tym drewna, płodów runa leśnego i zwierzyny,
- wprowadzanie bezpiecznych technik i technologii prac leśnych,
- doskonalenie i wdrażanie nowoczesnych metod inwentaryzacji i monitoringu stanu lasów,
- utrzymywanie i wzmocnienie społeczno-ekonomicznej funkcji lasów, współpraca i komunikacja ze społeczeństwem, rozwój edukacji i nauk leśnych.

Podstawy dotyczące prowadzenia zalesień zawiera Krajowy Program Zwiększania Lesistości (KPZL), zaktualizowany w 2003 roku. Najważniejszym aktem prawnym z punktu widzenia realizacji programu zalesień jest ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Zgodnie z odpowiednimi zapisami ustawowymi grunty przeznaczone do zalesienia określa miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o warunkach zabudowy. W nowej ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, problematyka zalesień została ujęta jednoznacznie w art. 16 ust. 1 w następującym zapisie: „a w przypadkach planów miejscowych, które sporządza się wyłącznie w celu przeznaczenia gruntów do zalesienia lub wprowadzenia zakazu zabudowy, dopuszcza się stosowanie map w skali 1:5000”.

Ustawa o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej z dnia 28 listopada 2003 r. (Dz.U. 2003 Nr 229, poz. 2273) reguluje system finansowania zalesień gruntów rolnych z uwzględnieniem rozporządzeń Rady Unii Europejskiej, zwłaszcza zaś Rozporządzenia nr 1257/99 (WE), które obowiązuje od 1.01.2000 r. w krajach członkowskich UE.

V.1.4.1. Priorytety zalesień w układzie lokalnym

Do zalesienia powinny być przeznaczane przede wszystkim grunty orne, a w mniejszym stopniu użytki zielone:

- klasy bonitacyjne VIz do zalesienia w całości,
- klasy bonitacyjne VI do zalesienia w całości z wyjątkiem gruntów rokujących ich rolnicze użytkowanie,
- klasy bonitacyjne V do zalesienia częściowo, tj. stanowiące śródleśne enklawy i półenklawy o powierzchni do 2 ha w jednym konturze lub o szerokości między brzegami lasu do 150 m (8-10 krotna wysokość drzew), jeżeli odległość od tych gruntów do obecnych lub perspektywicznych siedlisk gospodarstw rolnych wynosi ponad 5 km, a ich nachylenie przekracza 12° oraz inne w uzasadnionych lokalnie przypadkach,
- klasa IVa i IVb do zalesienia w przypadkach sporadycznych, tj. enklawy i półenklawy o powierzchni do 0,5 ha lub o szerokości do 50 m (3-5 krotna wysokość drzew), szczególnie z utrudnionym dojazdem, małe powierzchnie nieregularnych wcięć w głąb lasu (do 0,1 ha) oraz grunty o nachyleniu powyżej 20°,
- grunty klas I-III mogą być zalesiane jedynie wyjątkowo w przypadkach bardzo małych

wydłużonych enklaw i półenklaw, położonych w uciążliwej szachownicy z gruntami leśnymi o szerokości między lasami do 30 m (2-krotna wysokość drzew) oraz grunty o nachyleniu powyżej 25°,

- inne grunty oraz nieużytki nadające się do zalesienia, bądź mogące stanowić uzupełniający składnik ekosystemu leśnego, a w szczególności:
  - 1) grunty skażone, zdegradowane i zagrożone erozją silną,
  - 2) grunty położone przy źródłiskach rzek lub potoków, na wododziałach, wzdłuż brzegów rzek oraz na obrzeżach jezior i zbiorników wodnych,
  - 3) lotne piaski i wydmy piaszczyste,
  - 4) strome stoki, zbocza urwiska i zapadliska,
  - 5) hałdy i tereny po wyeksploatowanym piasku, żwirze, torfie i glinie.

Lokalizacja zalesień powinna zapewniać zmniejszenie rozdrobnienia i rozproszenia kompleksów leśnych. Należy dążyć do tego, żeby docelowa powierzchnia kompleksu leśnego nie była mniejsza niż 5 ha. Powierzchnie poniżej 0,5 ha powinny być wykorzystywane do tworzenia zbiorowisk drzewiasto-krzewiastych o funkcjach zadrzewień.

Zalesianie gruntów porolnych powinno sprzyjać tworzeniu zwartych kompleksów leśnych o racjonalnej granicy rolno-leśnej, a także tworzeniu zwartego systemu przyrodniczego łącznie z innymi obszarami o funkcjach ekologicznych. Zalesienia powinny uwzględniać również tworzenie korytarzy ekologicznych pomiędzy dużymi kompleksami leśnymi.

Z programu zalesień **należy bezwzględnie wykluczyć** następujące kategorie użytkowania ziemi:

- grunty rolne i śródpolne nieużytki zaliczane do siedlisk priorytetowych w programie rolno-środowiskowym (np. bagna, mszary, torfowiska, oczka wodne, solniska, trzcinowiska i inne siedliska okresowo podmokłe, murawy kserotermiczne, remizy, wrzosowiska, wydmy, gołoborza i wychodnie skalne), nie chronione lub objęte ochroną prawną jako np. użytki ekologiczne,
- miejsca cenne z historycznego bądź archeologicznego punktu widzenia.

Na **terenie obszarów chronionych** (parki narodowe, parki krajobrazowe, otuliny parków narodowych, obszary chronionego krajobrazu) oraz projektowanej sieci obszarów NATURA 2000 decyzje o zalesieniu muszą być zgodne z planami ochrony tych obszarów lub w przypadku braku takich planów zaopiniowanie przez właściwe służby ochrony przyrody zgodnie z kompetencjami (dyrektor parku narodowego lub krajobrazowego, wojewódzki konserwator przyrody).

Kontrolowanych decyzji wymagać będą projekty zalesiania:

- siedlisk zlokalizowanych w dolinach rzek i na terenie zabagnionych obniżeń,
- rolniczych polan (enklawy) puszczańskich o walorach przyrodniczych i kulturowych,
- obszarów o wybitnych walorach widokowych (obszary takie należy zaznaczyć w planach zagospodarowania przestrzennego gmin).

Tego typu grunty orne i półnaturalne ekosystemy mają priorytetowe znaczenie dla działań rolno-środowiskowych (promowanie zamiany gruntów ornych na użytki zielone), których celem będzie zachowanie półnaturalnych ekosystemów trawiastych, zachowanie bądź odbudowa małej retencji wodnej i ochrona różnorodności biologicznej terenów rolniczych.

V.1.4.2. Rola władz lokalnych w prowadzeniu zalesień

W celu określenia polityki przestrzennej gminy właściwe jest przy sporządzaniu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” ustalić przebieg granicy rolno-leśnej. Granica rolno-leśna jest to, wyznaczana na gruncie i przedstawiana na mapach, linia oddzielająca grunty aktualnie i perspektywicznie przewidziane do rolniczego lub leśnego użytkowania. Wyznaczenie tej granicy ma na celu dążenie do optymalnego wykorzystania powierzchni ziemi, uporządkowania przestrzeni rolniczej i leśnej zgodnego z warunkami glebowymi, przyrodniczymi i krajobrazowymi. Powinna zatem stanowić instrument kierowania procesem zalesiania gruntów w gminach. W Studium należy określić obszary do zalesienia, dla których sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub aneksu do tego planu jest niezbędne. Powinno to dotyczyć obszarów ujętych w wojewódzkim programie i rejestrze zadań rządowych, dla których koszty sporządzenia planów pokrywane są z budżetu państwa oraz pozostałych większych (w zasadzie powyżej 5 ha) kompleksów leśnych. Do planu przestrzennego zagospodarowania powinny być przenoszone również ustalenia planu urządzania gospodarstw leśnych oraz planów urządzeniowo-rolnych, w tym dotyczące przeznaczania gruntów do zalesień.

Integralną częścią programu zwiększania lesistości gminy powinien być program zwiększania zadrzewienia. Ma to szczególnie znaczenie na terenach o niskiej lesistości i dużego zagrożenia procesami erozji gleb, stepowienia krajobrazu i niekorzystnego bilansu wodnego.

Projektując przebieg granicy rolno-leśnej należy przeprowadzić uzgodnienia ze służbami geologicznymi, odnośnie występowania złóż surowców i kopalin, a także uwzględnić możliwości rozwoju budownictwa i infrastruktury i na tej podstawie wykluczyć odpowiednie grunty z przeznaczenia pod zalesienia. Realizacji zalesień powinno sprzyjać powstawanie stowarzyszeń właścicieli lasów prywatnych.

V.1.5. Jakość powietrza i zmiany klimatu

W zakresie poprawy jakości powietrza, oprócz generalnych wytycznych II PEP, szereg celów formułuje Polityka Klimatyczna Polski (dokument przyjęty przez Radę Ministrów 04.11.2003 roku), będąca integralnym elementem polityki ekologicznej państwa. Celem strategicznym polityki klimatycznej jest „włączenie się Polski do wysiłków społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony klimatu globalnego poprzez wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza w zakresie poprawy wykorzystania energii, zwiększania zasobów leśnych i glebowych kraju, racjonalizacji wykorzystania surowców i produktów przemysłu oraz racjonalizacji zagospodarowania odpadów, w sposób zapewniający osiągnięcie maksymalnych, długoterminowych korzyści gospodarczych, społecznych i politycznych”.

Polityka klimatyczna uwzględnia także Strategię rozwoju energetyki odnawialnej (dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 5 września 2000 r., a przez Sejm w dniu 23 sierpnia 2001 r.), która zakłada wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5 % w 2010 r. i do 14 % w 2020 r., w strukturze zużycia nośników pierwotnych.

Zadania związane z polityką klimatyczną realizowane są także za pośrednictwem ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o *wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych*. Ustawa ta ma na celu zmniejszenie zużycia energii na ogrzewanie budynków i do podgrzewania wody użytkowej, zmniejszenie strat energii w lokalnych sieciach ciepłowniczych oraz lokalnych źródłach ciepła, a także zmianę konwencjonalnych źródeł energii na odnawialne. Głównym instrumentem finansowym ustawy jest premia termomodernizacyjna wypłacana przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

W odniesieniu do rolnictwa polityka klimatyczna stawia następujące cele:

- racjonalne użytkowanie ziemi;
- promocja rolnictwa ekologicznego;
- upowszechnianie doradztwa rolniczego w zakresie stosowania zasad dobrej praktyki rolniczej (załącznik A i B), stosowania energooszczędnych technologii w produkcji rolniczej, stosowania niekonwencjonalnych źródeł energii w rolnictwie i na obszarach wiejskich;
- zalesianie gruntów rolnych.

W odniesieniu do gospodarki odpadami głównym celem w kontekście polityki klimatycznej jest minimalizacja ilości odpadów i użytkowanie gazu składowiskowego, jak również zagospodarowanie odpadów komunalnych ulegających biodegradacji składowanych na składowiskach odpadów.

W zakresie działań w sektorze użyteczności publicznej, usług i gospodarstw domowych należy uwzględnić m.in.:

- poprawę sprawności wytwarzania i przesyłania ciepła sieciowego i energii elektrycznej oraz zwiększenie wykorzystania gazu ziemnego do produkcji energii,
- implementację działań takich jak: termomodernizacja budynków mieszkalnych, wymiana i doszczelnianie okien, zmiana obowiązujących norm ochrony cieplnej nowych budynków, wprowadzenie certyfikatów energetycznych dla budynków,
- rozbudowa odnawialnych źródeł energii (ograniczenie emisji gazów cieplarnianych CO₂ i N₂O).

V.1.6. Ochrona przyrody oraz zachowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej

Przedsięwzięcia dotyczące ochrony przyrody oraz różnorodności biologicznej i krajobrazowej w II PEP są prawie wyłącznie przedsięwzięciami o charakterze pozainwestycyjnym. Obejmują one między innymi:

- wdrożenie w Polsce programu Natura 2000;
- opracowanie koncepcji monitoringu różnorodności biologicznej oraz wsparcie prac badawczych dotyczących stanu polskiej przyrody i bioróżnorodności (z uwzględnieniem różnorodności krajobrazu);
- działania prawne i organizacyjne w zakresie ochrony dolin rzecznych i innych korytarzy ekologicznych, obszarów wodno-błotnych, rzadkich i zagrożonych gatunków oraz tradycyjnego krajobrazu rolniczego;
- tworzenie nowych parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody;
- wsparcie dla tradycyjnych praktyk gospodarczych na obszarach wiejskich oraz dla rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego;
- rozwijanie edukacji i wymiany informacji w celu podnoszenia społecznej świadomości celów i potrzeb w dziedzinie ochrony przyrody i bioróżnorodności, a także związanych z działaniami w tej sferze nie tylko kosztów, ale również korzyści.

V.1.7. Edukacja ekologiczna

Edukacja ekologiczna zmierza do rozwijania społeczeństwa rozumnego i akceptującego zasady zrównoważonego rozwoju, umiejącego oceniać stan bezpieczeństwa ekologicznego oraz uczestniczącego w procesach decyzyjnych związanych z ochroną środowiska. Ramy edukacji ekologicznej zawiera Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej „Przez edukację do zrównoważonego rozwoju” opracowana przez Ministerstwo Środowiska w 2001 roku.

Strategia Narodowa nakreśla następujące cele:

- 1) Kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowania społeczeństwa wzajemnie powiązanymi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekologicznymi;
- 2) Umożliwienie każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy stanu środowiska;
- 3) Tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństw, uwzględniających troskę o jakość środowiska.

Realizacja wyżej wymienionych celów wymaga:

- 1) Uznania, iż edukacja ekologiczna jest jednym z podstawowych warunków realizacji Polityki Ekologicznej Państwa;
- 2) Wprowadzenia elementów edukacji ekologicznej do wszystkich sfer życia społecznego, respektując i wykorzystując wartości kulturowe, etyczne i religijne;
- 3) Zapewnienia dostępu społeczeństwa do informacji o stanie środowiska przyrodniczego i edukacji ekologicznej.
- 4) Uznania, że edukacja ekologiczna jest podstawowym warunkiem zmiany konsumpcyjnego modelu społeczeństwa.

Dostęp do informacji o środowisku oraz zasady udziału społeczeństwa w postępowaniach w sprawie ochrony środowiska reguluje ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Tytuł I: Dział IV i V).

V.2. Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)

PROW jest dokumentem operacyjnym, określającym cele, priorytety i zasady wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Plan jest ukierunkowany na aspekty społeczne, ekonomiczne i ekologiczne tego rozwoju w sposób spójny z innymi programami strukturalnymi, w tym zwłaszcza z Sektorowym Programem Operacyjnym "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich", realizującym cele Narodowego Planu Rozwoju w zakresie polityki rozwoju obszarów wiejskich. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowało PROW zgodnie z odpowiednimi rozporządzeniami UE.

PROW będzie realizowany w latach 2004-2006 na terenie całego kraju. Podstawą realizacji założeń strategicznych Planu będzie dziewięć działań: renty strukturalne, wspieranie gospodarstw niskotowarowych, wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW), wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt, zalesianie gruntów rolnych, dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE, grupy producentów rolnych, pomoc techniczna oraz uzupełnienie płatności bezpośrednich. Wszystkie te działania będą finansowane z Sekcji Gwarancji EAGGF (Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnictwa) oraz ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej. Podstawowym dokumentem, który zawiera szczegółowe ustalenia wykonawcze w zakresie korzystania ze środków EAGGF jest obecnie rozporządzenie nr 817/2004/WE z 29.04.2004 r. (Dz. U. UE nr L 153 z 30.04.2004 r. s.30). PROW ma istotne znaczenie z punktu widzenia

ochrony środowiska na terenach wiejskich, przewidując odpowiednie środki finansowe na realizację zadań ekologicznych (samorządy i indywidualni rolnicy), jak również promując wdrażanie zasad dobrej praktyki rolniczej.

Grunty gminy Komarówka Podl. zakwalifikowano do strefy ONW nizinnej I (kod statystyczny GUS: 060715052). Właściciele gruntów starający się o wsparcie finansowe działalności rolniczej na obszarze ONW zobowiązani są do przestrzegania zasad zwykłej dobrej praktyki rolniczej (załącznik B). W przypadku otrzymywania płatności bezpośrednich do gruntów rolnych właściciele zobowiązani są do utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej (załącznik A).

Według Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich gmina Komarówka Podlaska znajduje się w strefie priorytetowej (SP) 06C „Strefa Środkowego Bugu i Dolnej Krzny” – obręby geodezyjne: Kolembrody i Żelizna. Strefa priorytetowa to obszar wdrażania Programu Rolnośrodowiskowego na specyficznych zasadach. Obszar taki wykazuje zwykle określone problemy środowiskowe i wymaga podjęcia działań naprawczych lub ochronnych.

Przewiduje się tu w szczególności realizację pakietów Programu Rolnośrodowiskowego o kodzie PO1 (utrzymanie łąk ekstensywnych), PO2 (utrzymanie ekstensywnych pastwisk), SO1 (rolnictwo zrównoważone), jak również pakietu K01 (ochrona gleb i wód) i K02 (strefy buforowe).

V.3. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Radzyńskiego

V.3.1. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Radzyńskiego

Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla powiatu radzyńskiego zostały przyjęte przez Radę Powiatu w dniu 1 marca 2004 roku. W **Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Radzyńskiego** określono najpilniejsze zadania w zakresie ochrony środowiska, które powinny zostać zrealizowane bądź zainicjowane w latach 2004 – 2007.

V.3.1.1. Kluczowe zadania powiatowe

Do kluczowych zadań, które trzeba wykonać, aby problemy środowiskowe nie stały się barierą rozwoju powiatu, należą:

1. rozwiązanie problemu zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych poprzez modernizację i budowę oczyszczalni ścieków (Radzyń Podlaski, Ulan – Majorat) oraz rozbudowę sieci kanalizacyjnej
2. ograniczenie niskiej emisji
3. systemowe rozwiązanie gospodarki odpadami.
4. przyjazne środowisku zagospodarowanie gruntów wyłączonych z produkcji żywności

V.3.1.2. Priorytety ekologiczne na szczeblu powiatowym

W powiatowym programie ochrony środowiska określono następujące priorytety w zakresie ochrony środowiska:

1. edukacja ekologiczna
2. ochrona przyrody i poprawa ładu przestrzennego
3. racjonalna gospodarka wodno-ściekowa
4. ochrona powierzchni ziemi
5. gospodarka odpadami

6. ochrona powietrza, ekologiczne środki transportu i odnawialne źródła energii
7. ochrona przed hałasem
8. monitoring środowiska i ochrona przed nadzwyczajnymi zagrożeniami
9. turystyka i rozwój agroturystyki.

V.3.2. Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Radzyńskiego

Podstawowym celem modernizacji gospodarki odpadami w powiecie radzyńskim jest wdrożenie funkcjonowania na terenie całego powiatu prawidłowych zasad gospodarowania odpadami oraz zapewnienia samowystarczalności w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi i dostosowanie jej do obecnych wymogów prawnych i technologicznych.

V.3.2.1. Powiatowe priorytety w zakresie gospodarki odpadami

Sektor komunalny

1. wdrożenie na terenie gmin funkcjonowania *Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* z dnia 13 września 1996 roku,
2. rozwijanie selektywnej zbiórki odpadów, w tym niebezpiecznych,
3. zapewnienie odbioru odpadów bezpośrednio z posesji w całym powiecie,
4. wprowadzenie w całym powiecie zróżnicowanych opłat za odpady wymieszane i posegregowane,
5. budowa odpowiednio wyposażonego Zakładu Zagospodarowania Odpadów,
6. przeprowadzenie monitoringowych badań właściwości technologicznych odpadów,
7. likwidacja „dzikich wysypisk”,
8. rozwijanie problemu padłych zwierząt,
9. zorganizowanie usług odbioru odpadów budowlanych,
10. działania edukacyjne.

VI. Uwarunkowania formalno – prawne realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska na szczeblu lokalnym

Nowe regulacje prawne z zakresu ochrony środowiska są bardzo rozbudowane i dotyczą praktycznie wszystkich dziedzin życia społeczno - gospodarczego. Implementacja tych regulacji wymaga podejmowania różnorodnych skoordynowanych działań, zarówno przez władze gminne, przy zastosowaniu mechanizmów formalno – prawnych i finansowych będących w ich kompetencji, jak również współdziałania w zakresie realizacji określonych celów i zadań z władzami powiatowymi i wojewódzkimi.

Najważniejsze działania władz samorządowych szczebla gminnego, z punktu widzenia ochrony środowiska, powinny być skoncentrowane na następujących dziedzinach:

- gospodarka wodno – ściekowa,
- gospodarka odpadami (opracowanie gminnego planu gospodarki odpadami w 2004 roku),
- planowanie przestrzenne (zrównoważone zarządzanie przestrzenią),
- zarządzanie zielenią komunalną i zadrzewieniami,
- udział społeczeństwa w procesach decyzyjnych związanych z ochroną środowiska oraz sprawy szeroko rozumianej edukacji ekologicznej, w tym procedury informowania i udostępniania informacji o środowisku.

Generalnie uprawnienia władz gminnych w kluczowych sprawach związanych z ochroną środowiska są niewielkie w porównaniu z uprawnieniami samorządowych władz powiatowych i wojewódzkich oraz kompetencjami wojewody w tej kwestii. Gminy nie wydają najważniejszych decyzji reglamentacyjnych, np. w zakresie ochrony powietrza, ochrony wód przed zanieczyszczeniem, ochrony przed nadmiernym hałasem, czy też w zakresie promieniowania elektromagnetycznego i jonizującego. Ograniczone są również uprawnienia gminne dotyczące ochrony przyrody.

Jednakże bardzo istotnym instrumentem, który pozwala na kształtowanie odpowiedniej polityki ekologicznej na poziomie lokalnym jest miejscowe planowanie przestrzenne. Fachowa konstrukcja dokumentów planistycznych (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego) oraz ich odpowiednia aktualizacja pozwala na racjonalne, zgodne z koncepcją zrównoważonego rozwoju:

- kształtowanie sieci osadniczej, sieci infrastrukturalnych (gazociągi, wodociągi i kanalizacja, energia elektryczna, telekomunikacja, drogi),
- lokowanie obiektów użyteczności publicznej, a także terenów pod działalność przemysłową,
- wskazywanie terenów i określanie zasad prowadzenia działalności górniczej,
- przeciwdziałanie skutkom ewentualnych zjawisk powodziowych,
- kształtowanie zalesień,
- wyznaczanie obszarów ograniczonego użytkowania,
- ochronę przyrody i krajobrazu.

Do najważniejszych potencjalnych barier stojących na drodze efektywnej realizacji założeń polityki ekologicznej na poziomie lokalnym należą w szczególności:

- ograniczone środki finansowe, którymi dysponuje gmina,
- ograniczone możliwości sprawowania przez gminę nadzoru nad przestrzeganiem przepisów prawnych z zakresu ochrony środowiska,
- często zbyt niska świadomość ekologiczna społeczności lokalnej.

VII. Rodzaje i harmonogram zadań na tle celów powiatowych i lokalnych

Na podstawie diagnozy stanu środowiska w gminie Komarówka Podl. oraz dotychczas zrealizowanych przedsięwzięć w sferze ekologicznej wynika, że priorytetowe działania inwestycyjne i pozainwestycyjne, w najbliższych latach, powinny być skoncentrowane na:

- realizacji zadań związanych z ograniczeniem odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru szczególnie narażonego w gminie,
- wyposażeniu gminy w system kanalizacji sanitarnej oraz zapewnieniu oczyszczania wytwarzanych ścieków komunalnych, oraz odpowiednim zagospodarowaniu ścieków rolniczych,
- wprowadzeniu nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi i gospodarczymi,
- rozwijaniu gospodarki rolnej w harmonii z obowiązującymi zasadami ochrony środowiska,
- wzbogacaniu i wzmacnianiu lokalnego systemu ekologicznego gminy i jego powiązań z obszarami sąsiednimi,
- oszczędnym korzystaniu z zasobów środowiska, w tym racjonalnym gospodarowaniu przestrzenią geograficzną,
- podnoszeniu poziomu wiedzy ogólnej i specjalistycznej mieszkańców gminy oraz wzmacnianiu świadomości ekologicznej społeczności lokalnej.

Zidentyfikowane priorytetowe kierunki działań znalazły swoje odzwierciedlenie w przedstawionym poniżej harmonogramie. Należy zauważyć, że wyszczególnione w harmonogramie działy zagadnień nie powinny być traktowane zupełnie odrębnie. Pomiedzy poszczególnymi komponentami środowiska (np. wody, gleby, flora i fauna itd.) zachodzą bowiem ściśle związki i zależności.

VII.1. Ochrona wód i gospodarka wodno-ściekowa

Cel długoterminowy do 2015 roku

Objęcie zaopatrzeniem w wodę dobrej jakości wszystkich mieszkańców oraz przywrócenie wymaganych parametrów czystości wód powierzchniowych i podziemnych

Cele krótkoterminowe do roku 2007

- Ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do wód podziemnych i powierzchniowych ze źródeł rolniczych, a w szczególności ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru szczególnie narażonego
- Poprawa jakości wód rzek: Białki i Żarnicy (przynajmniej II klasa czystości),
- Zwiększanie zasobów wodnych gminy,
- Określenie kierunków działań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej,
- Zapewnienie mieszkańcom dostępu do wody o jakości odpowiadającej normom oraz niezbędnej ilości na potrzeby socjalno - bytowe

Cele będą realizowane za pomocą zadań ujętych w tabeli 16, wynikających także z „Programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru szczególnie narażonego w gminie Komarówka Podlaska” (zaznaczono je kolorem niebieskim).

Tabela 16. Zadania w zakresie gospodarki wodnej

L.p.	Zadanie	Termin	Realizatorzy	Szacunkowy koszt
------	---------	--------	--------------	------------------

		realizacji		Źródła finansowania
Gospodarowanie wodami podziemnymi i powierzchniowymi				
Zadania inwestycyjne krótkoterminowe				
1.	Rozbudowa ujęcia wody w Komarówce Podl. oraz wodociągu w Wólce Komarowskiej, Żulinkach i Przegalinach Dużych	2004-2005	Gmina	4 500 tys. Środki własne gminy, fundusze UE, kredyty
2.	Budowa wodociągu w Przegalinach Dużych, Przegalinach Małych, Walinnie, Żelaznie i Kolembrodach	2005-2007	Gmina	4 500 tys. Środki własne gminy, fundusze UE, kredyty
Zadania inwestycyjne długoterminowe				
3.	Realizacja zbiornika retencyjnego „Walina” na Żarnicy o powierzchni 130 ha	2008-2015	Gmina	Brak danych, środki własne gminy, fundusze UE
Zadania pozainwestycyjne krótkoterminowe				
4.	Ograniczanie wykorzystania wód podziemnych dla innych celów niż zbiorowe zaopatrzenie ludności w wodę do picia.	2004 – 2007	Operatorzy ujęć	Operatorzy ujęć
5.	Ograniczanie strat dostarczanej wody z ujęć wodnych oraz sieci wodociągowej	Od 2004 sukcesywnie	Operatorzy ujęć, odbiorcy wody	Brak danych; Środki operatorów ujęć, odbiorcy wody
6.	Opracowanie i wdrożenie systemu informowania społeczeństwa o jakości wody do picia	2004 - 2010	Operatorzy ujęć wód podziemnych	Środki własne operatorów ujęć
Gospodarka ściekowa, systemy kanalizacyjne				
Zadania inwestycyjne krótko i średnioterminowe				
7.	Budowa kanalizacji sanitarnej z przyłączami na terenie Komarówki Podl.	2004 - 2005	Gmina	1 500 tys. środki własne gminy, WFOŚiGW, fundusze UE
8.	Budowa kanalizacji sanitarnej z przyłączami na terenie wsi Derewiczna	2005 - 2006	Gmina	2 000 tys. środki własne gminy, WFOŚiGW, fundusze UE
9.	Instalacja przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach o zabudowie rozproszonej	2004-2007	Gmina, Indywidualni inwestorzy	200 tys. środki własne gminy, WFOŚiGW, Fundusze UE
Zadania inwestycyjne długoterminowe				
10.	Instalacja przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach o zabudowie rozproszonej – kontynuacja	2008-2015	Gmina Indywidualni inwestorzy	300 tys. Środki własne WFOŚiGW, Fundusze UE
11.	Budowa nowej oczyszczalni ścieków dla Komarówki Podl.	2008-2015	Gmina	2 mln Środki własne WFOŚiGW, Fundusze UE

12.	Budowa kanalizacji sanitarnej z przyłączami na terenie wsi Wiski	2008-2015	Gmina	b.d. Środki własne WFOŚiGW, Fundusze UE
13.	Budowa kanalizacji sanitarnej z przyłączami na terenie wsi Derewiczna	2008-2015	Gmina	b.d. WFOŚiGW, Środki własne Fundusze UE
Zadania pozainwestycyjne				
14.	Opracowanie koncepcji kanalizacji gminy	2004-2006	Gmina	Środki własne
15.	Inwentaryzacja zbiorników bezodpływowych dla ścieków na terenie gminy	2004-2005	Gmina	Środki własne
16.	Szkolenia informacyjne połączone z rozprawdzeniem wśród rolników Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych	2004	Gmina RZGW W-wa, LWODR w Końskowoli, SCh-R O/Lublin, WIOŚ Lublin	1 tys. UG Komarówka Podl., RZGW W-wa, LWODR w Końskowoli, SCh-R O/Lublin, WIOŚ Lublin
17.	Identyfikacja gospodarstw- sporządzenie rejestru	2004	Gmina, WIOŚ Lublin, LWODR w Końskowoli, SCh-R O/Lublin	1 tys. UG Komarówka Podl., WIOŚ Lublin, LWODR w Końskowoli, SCh-R O/Lublin
18.	Prowadzenie rejestru oraz założenie i prowadzenie kart inwentaryzacyjnych, kart monitorowania i kontroli	2004-2007	LWODR w Końskowoli	5 tys. LWODR w Końskowoli
19.	Sporządzanie analiz glebowych (około 400 pól)	2004-2007	rolnicy z rejestru, SCh-R O/Lublin	187 tys rolnicy z rejestru, WFOŚiGW, środki UE
20.	Sporządzanie bilansu azotu w gospodarstwie	2004-2007	rolnicy z rejestru, SCh-R O/Lublin	3,2 tys. rolnicy z rejestru,
21.	Sporządzanie planów nawozowych	2004-2007	rolnicy z rejestru, SCh-R O/Lublin	8 tys. rolnicy z rejestru
22.	Monitoring zmian stanu rolnictwa oraz ocena realizacji działań przewidzianych Programem	2004-2007	WIOŚ Lublin	2 tys. WIOŚ Lublin
23.	Monitoring płytkich wód gruntowych w studniach kopanych	2004-2007	LWODR w Końskowoli	99,2 tys. LWODR w Końskowoli
24.	Monitoring głębszych wód podziemnych w dwóch studniach wierconych	2004-2007	PSSE w Radzynie Podlaskim	2,4 tys. PSSE w Radzynie Podlaskim
25.	Monitoring wód powierzchniowych w dwóch punktach pomiarowo-kontrolnych na rzece Białce	2004-2007	WIOŚ Lublin	715,2 tys. WIOŚ Lublin
26.	Monitoring wód z odpływów	2004-2007	SCh-R O/Lublin	6,65 tys.

	drenarskich (przyjęto 15 punktów pomiarowych)			SCh-R O/Lublin
27.	Monitoring gleb na zawartość azotu	2004-2007	WIOŚ Lublin,	20,8 tys. WIOŚ Lublin
Inne zadania związane z gospodarką wodną				
Zadania inwestycyjne krótkoterminowe				
28.	Budowa płyt i zbiorników na gnojówkę w gospodarstwach o obsadzie zwierząt powyżej 2 SD (SD – sztuka duża; przeliczenie zwierząt gospodarskich na sztuki o masie 500 kg) lub nie mających budynków inwentarskich z głęboką ściółką	2004 – 29.10.2008	właściciele gospodarstw	Koszt: 80-150 zł za 1 m ² płyty, w zależności od technologii; Środki własne, właściciele gospodarstw, fundusze krajowe i UE, kredyty
29.	Modernizacja urządzeń i systemu melioracyjnego na terenie gminy uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska	2005- sukcesywnie	Starosta radzyński, rolnicy, gmina	100 tys; Fundusze pomocowe UE i krajowe
Zadania pozainwestycyjne krótko- i długoterminowe				
30.	Odpowiednie, zgodne z zasadami zwykłej dobrej praktyki rolniczej, stosowanie ścieków i osadów rolniczych oraz ścieków na gruntach rolniczych (patrz załączniki I i III)	2004 – sukcesywnie	właściciele gospodarstw, wytwórcy ścieków możliwych do rolniczego wykorzystania; nadzór: władze powiatowe i gminne	Środki przedsiębiorców,
31.	Ochrona wód podziemnych przed ich degradacją jakościową i ilościową poprzez: - wyznaczanie stref ochronnych wokół ujęć i ujmowanie ich w MPZP ,	2004 – 2010 r.	użytkownicy ujęć oraz RZGW w Warszawie,	użytkownicy ujęć

VII.2. Ochrona powietrza

Cel długoterminowy do 2015 roku

Poprawa jakości powietrza atmosferycznego na obszarach o zwartej zabudowie wiejskiej

Cele krótkoterminowe do roku 2007

- Ograniczanie tzw. niskiej emisji poprzez:
  - zastępowanie węgla w piecach i paleniskach domowych innymi paliwami,
  - stosowanie w budownictwie nowoczesnych technologii mających na celu oszczędzanie strat energii cieplnej,
  - prowadzenie prac termomodernizacyjnych budynków,

- Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. wiatr, biomasa, biogaz),
- Stopniowe zmniejszenie emisji zanieczyszczeń z kotłowni komunalnych i źródeł przemysłowych i komunikacyjnych poprzez modernizację kotłowni
- Ograniczanie uciążliwości związanych z emisją odorów pochodzących ze źródeł rolniczych (ferm hodowlanych, wylewaniem ścieków na pola itp.).

Realizacja celów będzie realizowana za pomocą zadań ujętych w tabeli 17.

Tabela 17. Zadania w zakresie ochrony powietrza atmosferycznego

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania inwestycyjne krótkoterminowe i średnioterminowe				
1.	Przebudowa kotłowni węglowej w Spółdzielni Mieszkaniowej w Komarówce Podl. na olejową lub gazową	2006 –2007	Spółdzielnia	100 tys.; środki własne spółdzielni; fundusze krajowe i UE, kredyty
2.	Rozbudowa sieci ciepłowniczej w Komarówce Podl.	2006-2007	Spółdzielnia, Gmina	100 tys.; środki własne spółdzielni; fundusze krajowe i UE, kredyty
3.	Zmiana indywidualnych systemów grzewczych z węglowych na paliwa odnawialne	2004 -2007	Właściciele prywatni Gmina (wspieranie działań)	Koszt jednego kotła 3 – 5 tys. Środki własne fundusze krajowe i UE, kredyty
4.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wskazanych w przeprowadzonej inwentaryzacji	2005-2010	Gmina	Brak danych; Środki własne gminy
5.	Wykonywanie prac termomodernizacyjnych w budynkach indywidualnych (w zależności od potrzeb)	2004- sukcesywnie	Właściciele prywatni	Środki właścicieli budynków; kredyty na termomodernizację; środki pomocowe krajowe i UE
Zadania pozainwestycyjne				
6.	Opracowanie planów zaopatrzenia gminy w ciepło, energię elektryczną i gaz.	2004 – 2006	Gmina	Środki własne gminy
7.	Inwentaryzacja obiektów użyteczności publicznej, które wymagają przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych	2005 – 2006	Gmina	Środki własne gminy
8.	Rozważenie możliwości opracowania koncepcji zakładania plantacji wierzby energetycznej na terenie	2004-2008	Gmina, przedsiębiorcy,	Brak danych; Środki własne gminy, środki przedsiębiorców

	gminy i wykorzystania jej do celów energetycznych			
9.	Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego gminy zapisów dotyczących zamiany tradycyjnych kotłowni opalanych węglem na kotłownie ekologiczne	2004-2010	gmina	Środki własne gminy
10.	Opracowanie koncepcji budowy kotłowni opalanych, np. olejem opałowym, gazem lub z wykorzystaniem energii odnawialnej dla obiektów użyteczności publicznej.	2004-2010	Zarządy spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, właściciele domów, przedsiębiorstwa	brak danych; Wspomaganie działań przez gminę
Zadania inwestycyjne długoterminowe				
11.	Budowa sieci gazowej	2010 -2015	Gmina, zakład gazowniczy	Brak danych; środki własne gminy; fundusze krajowe i UE, kredyty

VII.3. Ochrona przed nadmiernym hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym

Cel długoterminowy do 2015 roku

Zapewnienie wszystkim mieszkańcom optymalnych warunków akustycznych oraz norm promieniowania elektromagnetycznego w miejscu zamieszkania

Cele krótkoterminowe do roku 2007

- Zmniejszanie uciążliwości hałasu (głównie komunikacyjnego) dla mieszkańców gminy
- Ograniczanie narażenia zdrowia mieszkańców na nadmierne promieniowanie elektromagnetyczne.

Realizacja celów będzie realizowana za pomocą zadań ujętych w tabeli 18.

Tabela 18. Zadania w zakresie ograniczania poziomu hałasu i promieniowania elektromagnetycznego

L.p.	Zadanie	Termin	Realizatorzy	Szacunkowy koszt
------	---------	--------	--------------	------------------

		realizacji		Źródła finansowania
Zadania inwestycyjne krótko i średnioterminowe				
1.	Położenie nawierzchni asfaltowej (zmniejszenie hałasu ze strony pojazdów silnikowych, zmniejszenie zużycia paliwa, dogodny odbiór nieczystości z posesji) drogi Przegaliny Duże – Żelizna; Brzeziny – Przegaliny Małe	2004 - 2005	Gmina	1 700 tys. Środki własne gminy, fundusze krajowe i UE, kredyty
Zadania inwestycyjne długoterminowe				
2.	Modernizacja około 20 km dróg	2008 - 2015	Gmina	brak danych; fundusze krajowe i UE, kredyty
Zadania pozainwestycyjne długoterminowe				
3.	Uwzględnienie w MPZP danych o: dopuszczalnym poziomie hałasu w środowisku na terenach chronionych akustycznie, źródłach promieniowania elektromagnetycznego (linie wysokiego napięcia), obszarach ograniczonego użytkowania.	2004-2015	Gmina	Środki własne gminy
4.	Wyznaczanie obszaru ograniczonego użytkowania wokół urządzeń emitujących promieniowanie niejonizujące, gdzie stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów promieniowania	2004-2015	Wojewoda	

VII.4. Ochrona gleb i racjonalne gospodarowanie kopalinami

Cel długoterminowy do 2015 roku

Użytkowanie gleb zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz właściwe wykorzystanie ich naturalnego potencjału produkcyjnego.

Cele krótkoterminowe do roku 2007

- Racjonalne korzystanie ze złóż kopalin w sposób nie dopuszczający do naruszenia równowagi w ekosystemie,
- Wdrożenie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej,

- Zrehabilitowanie terenów zdegradowanych i zdewastowanych

Realizacja celów będzie realizowana za pomocą zadań ujętych w tabeli 19.

Tabela 19. Zadania z zakresu ochrony środowiska glebowego i powierzchni ziemi

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania inwestycyjne krótkoterminowe				
1.	Zamknięcie i rekultywacja składowiska odpadów komunalnych w Derewicznej	koniec 2005	Gmina	250 tys. Środki własne gminy; fundusze pomocowe krajowe i UE
2.	Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych	2006-2007	Gmina	b.d. Środki własne Fundusze UE
Zadania inwestycyjne długoterminowe				
3.	Kontynuacja rekultywacji terenów poeksploatacyjnych	2008-2010	Gmina	b.d. Środki własne gminy; fundusze pomocowe krajowe i UE
Zadania pozainwestycyjne				
4.	Szczególne ochrona gleb najwartościowszych z rolniczego punktu widzenia (klasy I-IV) i racjonalne gospodarowanie ich zasobami (odpowiednie zapisy w MPZP)	2004 - sukcesywnie	Gmina	Środki własne gminy
5.	Stosowanie zasad Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej oraz dobrej kultury rolnej w odniesieniu do gleb (patrz załączniki).	2004 - sukcesywnie	Właściciele gruntów rolnych, WODR	Właściciele gruntów rolnych
6.	Informowanie mieszkańców o wynikach monitoringu gleb	2005-2010 r.	Stacja Chemiczno Rolnicza	Środki własne gminy; środki właścicieli gruntów, fundusze pomocowe krajowe i UE

VII.5. Gospodarka odpadami

Problematyka gospodarki odpadami w gminie Komarówka Podl. jest szczegółowo omówiona w gminnym Planie Gospodarki Odpadami opracowanym w 2004 roku, który stanowi część składową niniejszego opracowania.

VII.6. Ochrona przyrody i krajobrazu

Cel długoterminowy do 2015 roku

Utrzymanie i wzbogacanie systemu obszarów chronionych, zapewnienie łączności ekologicznej gminy z obszarami sąsiednimi oraz rozwój obszarów rekreacyjnych

Cele krótkoterminowe do roku 2007

- Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych.
- Utrzymanie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu, zwłaszcza rolniczego.
- Uwzględnienie wartości środowiska przyrodniczego w polityce przestrzennej i kierunkach rozwoju gminy Komarówka Podl.
- Ochrona terenów przyrodniczo cennych przed niewłaściwym zainwestowaniem.
- Utrzymanie istniejących korytarzy ekologicznych.
- Rozwój szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych i rowerowych na terenach interesujących przyrodniczo.
- Upowszechnianie i stosowanie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej w celu ochrony bioróżnorodności oraz zachowania walorów krajobrazowych na terenach cennych przyrodniczo.

Realizacja celów będzie realizowana za pomocą zadań ujętych w tabeli 20.

Tabela 20. Zadania w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania pozainwestycyjne krótko i średnioterminowe				
1.	Uwzględnienie w regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie ustawowego zakazu wypalania roślinności na łąkach, pastwiskach, nieużytkach, rowach, pasach przydrożnych.	2004	Gmina	Środki własne gminy
2.	Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody w zakresie ochrony istniejących parków dworskich (Żeliźna, Przegaliny Małe)	2004-2010	Konserwatorzy Przyrody i Zabytków, Gmina	Środki własne gminy
4.	Realizacja programów rolno-środowiskowych dla rolników oraz upowszechnianie zasad zwykłej dobrej praktyki rolniczej (załącznik B)	2004 - 2010	ARiMR, WODR	Fundusze UE

5.	Promowanie ekologicznego gospodarowania na gruntach; promocja żywności ekologicznej w społeczeństwie.	2004 - 2010	Gospodarstwa ekologiczne, WODR;	Środki promotorów
6.	Określanie i nowelizowanie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy obszarów ochrony przyrody, krajobrazu oraz zasad ochrony środowiska i jego zasobów.	2004-2010	gmina	Środki własne gminy
7.	Bieżące uwzględnianie w MPZP nowo stanowionych na terenie gminy prawnych form ochrony przyrody.	2004-2010	gmina	Środki własne gminy
8.	Ochrona oczek wodnych oraz terenów podmokłych nieprzydatnych rolniczo jako obiektów wzbogacających bioróżnorodność gminy i pełniących istotne funkcje ekologiczno-krajobrazowe (głównie podmokłości w dnach dolin rzecznych, torfowiska).	2004-sukcesywnie	Gmina, właściciele gruntów, nadleśnictwo	Fundusze UE i krajowe
9.	Inwentaryzacja przyrodnicza	2007	Gmina, Wojewódzki Konserwator Przyrody	15 tys. Środki własne gminy WFOSiGW

VII.6.1. *Projektowane obiekty i obszary chronione na terenie gminy*

Projektowany Białkopodlaski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Do włączenia w granice projektowanego Białkopodlaskiego OCK wskazuje się północną część gminy. Podstawą ochrony jest silnie zróżnicowany krajobraz roślinny z wielogatunkowymi zbiorowiskami leśnymi, torfowiskowymi, łąkowymi, wodnymi i bagiennymi.

Projektowane rezerwaty przyrody:

- rezerwat leśny - fragment starodrzewu dębowo-grabowego „Borodacz” (Leśn. Żelizna) o powierzchni 34,36 ha,
- rezerwat torfowiskowy - ekosystem torfowiskowy „Bagno Książęce” o powierzchni 29,04 ha

Projektowane lasy ochronne:

Do statusu lasów wodochronnych wskazuje się przyrzeczne fragmenty lasów państwowych (w kompleksie XIV) i prywatnych w dolinie Żarnicy.

Projektowane zlewnie chronione:

Uznaje się za zasadne objęcie statusem obszaru ochronnego (według Planu zagospodarowania przestrzennego woj. lubelskiego):

- zlewni Białki, położonej w jednostce bilansowej Z 5 (tj. regionu wodnego obejmującego zlewnie Wieprza),
- zlewni Rudki, położonej w jednostce bilansowej Z 14 (tj. regionu wodnego obejmującego zlewnie lewostronnych dopływów Bugu granicznego).

VII.6.2. Projekt sieci NATURA 2000 na terenie gminy Komarówka Podlaska

Natura 2000 to sieć ekologiczna, której podstawowym celem jest zachowanie różnorodności biologicznej krajów Unii Europejskiej poprzez ochronę dzikiej fauny i flory oraz siedlisk przyrodniczych. Podstawę prawną do tworzenia sieci Natura 2000 stanowią dyrektywy Unii Europejskiej:

- 92/43/EWG o ochronie siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. Dyrektywa „Siedliskowa”)
- 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. Dyrektywa Ptasia).

W celu ochrony gatunków ptaków, które znalazły się w załączniku I do Dyrektywy Ptasiej wyznaczane są tzw. Obszary Specjalnej Ochrony (OSO). Na podstawie Dyrektywy Siedliskowej tworzone są natomiast Specjalne Obszary Ochrony (SOO), które obejmują tereny ważne z punktu widzenia zachowania lub odtworzenia określonych rodzajów siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków. Pewne rodzaje siedlisk i gatunków uznano jako priorytetowe, co oznacza, że ich zachowanie ma pierwszoplanowe znaczenie dla Wspólnoty. Obszary OSO i SOO tworzące sieć Natura 2000 powinny być połączone korytarzami ekologicznymi w celu zapewnienia migracji, rozprzestrzeniania się i wymiany genetycznej dziko żyjących gatunków.

Wiele terenów, które objęte zostaną ochroną w ramach sieci Natura 2000 mogą pozostać w użytkowaniu gospodarczym. W wielu wypadkach odpowiednie użytkowanie (głównie rolnicze) jest wręcz konieczne w celu ochrony określonych siedlisk i gatunków i nie powinno być zaniechane (np. koszenie wybranych półnaturalnych łąk). Generalnie gospodarowanie na terenach Natury 2000 powinno być zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju i przyczyniać się do wspierania społeczności lokalnych. Ważnym instrumentem ekonomicznym wspomagającym wdrażanie koncepcji Natura 2000 w Polsce będą programy rolnośrodowiskowe. Polegają one generalnie na udzielaniu pomocy finansowej rolnikowi, który dobrowolnie zobowiąże się do ekstensywnej produkcji rolniczej oraz stosowania specjalnych zabiegów ochronnych. Istnieje szereg zestawów pakietów działań rolnośrodowiskowych w ramach zaplanowanych w Polsce kilku schematów generalnych. Realizacja zadań ochronnych w ramach sieci Natura 2000 będzie dokonywana głównie w ramach działań pod wspólnym tytułem „Ochrona różnorodności biologicznej obszarów rolnych”(schemat I). W szczególności chodzi tu o odpowiednie gospodarowanie na użytkach zielonych (cenne przyrodniczo zbiorowiska łąk i pastwisk).

Do sieci Natura 2000 projektowano włączenie zbiornika wodnego „Żelizna” jako ostoi ptasiej. Obecnie (październik 2004 r.) nie został on jednak włączony do tej sieci.

VII.7. Ochrona lasów i zwiększanie lesistości

Cel krótko- i długoterminowy do 2015 roku

Zwiększenie powierzchni leśnej oraz racjonalna eksploatacja zasobów leśnych

Zwiększenie powierzchni leśnej oraz racjonalna eksploatacja zasobów leśnych poprzez:

- Wzrost lesistości gminy poprzez zalesianie nieużytków, zgodnie z Krajowym Planem zwiększania Lesistości,
- Wspieranie działań zmierzających do poprawy zdrowotności i odporności drzewostanów,
- Tworzenie spójnych kompleksów leśnych w celu zachowania lub uzupełnienia korytarzy ekologicznych,
- Ochrona lasów w dolinach rzek (olsy),
- Ujmowanie zagadnień zalesiania i zadrzewiania w planach zagospodarowania przestrzennego,
- Kształtowanie granic polno – leśnych w MPZP,
- Przestrzeganie zasad racjonalnej (zrównoważonej) gospodarki leśnej w lasach prywatnych.

Realizacja celu będzie realizowana za pomocą zadań ujętych w tabeli 21.

Tabela 21. Zadania z zakresu ochrony obszarów leśnych

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania pozainwestycyjne				
1.	Dokonanie aktualizacji ewidencji gruntów możliwych do zalesienia z uwzględnieniem obowiązujących przepisów w tym zakresie	2005	Starostwo powiatowe w Radzynie, Gmina	Środki własne gminy
2.	Sporządzanie i aktualizacja planów urządzenia lasów dla Nadleśnictwa Międzyrzec	2004-2007	Nadleśnictwo Międzyrzec	Budżet nadleśnictwa
3.	Realizacja programów ochrony przyrody stanowiących integralną część planów urządzenia lasów dla Nadleśnictwa Międzyrzec	2004-2010	Nadleśnictwo Międzyrzec	Budżet nadleśnictwa
4.	Zalesienia gruntów Skarbu Państwa wyłączonych z użytkowania rolniczego i gruntów rolnych należących do osób fizycznych	2004-2010	ARiMR, Nadleśnictwo Międzyrzec	Budżet państwa
5.	Uwzględnianie w MPZP terenów przeznaczonych do zalesienia	2004-2010	Gmina	Środki własne gminy
6.	Bieżące informowanie Starosty Radzyńskiego o zmianach dotyczących przeznaczania lasów na inne cele	2004-2010	Gmina	Środki własne gminy

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
7.	Ochrona istniejących lasów, zadrzewień i zakrzewień oraz wprowadzenie nowych zalesień, zadrzewień i zakrzewień na obszarze gminy.	2004-2010	Gmina	Środki własne gminy

VII.8. Edukacja ekologiczna i kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa

Cel krótko- i długoterminowy do 2015 roku

Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców, oraz poczucia odpowiedzialności za jakość środowiska poprzez:

- Organizację systemu doradztwa, konsultacji szkoleń i pomocy administracyjno-biurowej dla organizacji pozarządowych w obszarze ochrony środowiska,
- Wspieranie konkursów i akcji proekologicznych,
- Prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych z zakresu rolnictwa ekologicznego i zdrowej żywności,
  - Prowadzenie edukacji ekologicznej szkolnej i pozaszkolnej dla młodzieży na terenie gminy.
  - Włączanie społeczeństwa gminy w różnego rodzaju działania i akcje związane z ochroną środowiska.
  - Organizacja specjalistycznych szkoleń dla rolników z zakresu ochrony środowiska w działalności rolniczej.
  - Bieżące informowanie społeczeństwa gminy o stanie środowiska przyrodniczego i podejmowanych działaniach mających na celu zachowanie i wzbogacanie żywych zasobów przyrody oraz kształtowanie krajobrazu.

Realizacja celu będzie realizowana za pomocą zadań ujętych w tabeli 22.

Tabela 22. Zadania z zakresu edukacji ekologicznej i kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
Zadania pozainwestycyjne				
1.	Włączanie społeczności lokalnej do rozwiązywania problemów związanych z ochroną środowiska i wdrażaniem zasad zrównoważonego rozwoju na terenie gminy (uspolecznianie procesów decyzyjnych)	2004-sukcesywnie	Gmina, organizacje pozarządowe	-
2.	Organizowanie konkursów:	2004-	Gmina, powiat	Środki promotorów,

L.p.	Zadanie	Termin realizacji	Realizatorzy	Szacunkowy koszt Źródła finansowania
	- „Ekologiczna szkoła”, - „Ekologiczne sołectwo”, - „Ekologiczne gospodarstwo” - „Alertów ekologicznych” Konkursy wiedzy o środowisku przyrodniczym, jego ochronie z okazji Dnia Ochrony Środowiska, Dnia Ziemi.	sukcesywnie		organizacji ekologicznych, wsparcie finansowe gminy; Fundusze krajowe i UE
3.	Organizacja imprez masowych: - Dzień Ziemi, - Dzień Ochrony Środowiska, - „Sprzątanie Świata”.	2004- sukcesywnie	Współdziałanie gminy z innymi jednostkami i instytucjami	Środki promotorów, organizacji ekologicznych, wsparcie finansowe gminy; Fundusze krajowe i UE
4.	Współpraca władz gminnych oraz szkół na terenie gminy z organizacjami ekologicznymi w celu wdrażania zasad racjonalnej gospodarki odpadami i realizacja zadań gminnego Programu Ochrony Środowiska	2004- sukcesywnie	Gmina, radni gminy	-
5.	Program edukacji leśnej społeczeństwa w Nadleśnictwie Międzyrzec	2004-2013	Nadleśnictwo Międzyrzec	
6.	Pełne wdrożenie w gminie systemu informacji o środowisku i jego ochronie, oraz jego uzupełnianie.	2004-2010	Gmina	

VIII. Monitoring realizacji Programu

Bezpośrednią odpowiedzialność za wdrażanie programu ponosi Wójt Gminy Komarówka Podl. i działający z jego upoważnienia pracownicy Urzędu Gminy.

Realizacja szeregu zadań wymaga udziału administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego, przedsiębiorców, a także szerokiego wsparcia społecznego, w tym pozarządowych organizacji ekologicznych.

Nakłady na realizację wielu zadań nie zostały określone ze względu na brak ostatecznych projektów ich realizacji. Z tego względu konieczne jest roczne uzgadnianie przedsięwzięć, najlepiej w okresie styczeń – marzec danego roku, a następnie na ich podstawie konstruowanie planu realizacji przedsięwzięć na rok następny. W ten sposób istnieje możliwość wystąpienia w kwietniu z wnioskami wstępnymi o wsparcie finansowe ze środków WFOŚiGW. Planuje się, iż wiele zadań uzyska pomoc finansową z NFOŚiGW i funduszy Unii Europejskiej.

Informacje szczegółowe o realizacji zadań Programu w kolejnych latach Wójt gminy Komarówka Podlaska będzie przekładał Radzie Gminy w I kwartale roku poprzedniego.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, wójt sporządza co dwa lata raporty z wykonania Programu, które przedstawia Radzie Gminy. Cele i zadania Programu mogą ulegać zmianie, w zależności od sytuacji prawnej, społecznej, gospodarczej i ekologicznej i w związku z tym należy je aktualizować.

Program ochrony środowiska powinien być rozpowszechniony wśród społeczeństwa gminy poprzez jego publikację i umieszczenie na stronie internetowej gminy. Proces wdrażania programu należy monitorować oraz kontrolować zakres wykonywania zaplanowanych zadań. Do celów monitorowania efektywności realizacji założonych w Programie zadań zaproponowano wykorzystanie zestawu kilkudziesięciu wskaźników (tab.23). W przyszłości istnieje możliwość wprowadzenia nowych wskaźników w oparciu o poszerzaną sukcesywnie bazę danych o środowisku gminy.

Istotną rolę w kontekście oceny wdrażania Programu powinien spełniać Państwowy Monitoring Środowiska oraz uzyskiwane w jego ramach dane i informacje. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie publikuje corocznie specjalny Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego, w którym zawarte są również informacje odnoszące się do terenu gminy Komarówka Podl. Większość zadań o charakterze inwestycyjnym musi być odzwierciedlona w planie miejscowym zagospodarowania przestrzennego. Plan miejscowy spełnia także istotną rolę w zakresie działań prewencyjnych w sferze ochrony środowiska. Sposoby uwzględniania zagadnień z zakresu ochrony i racjonalnego gospodarowania zasobami przyrodniczymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego są praktycznie odwzorowywane w wydawanych pozwoleniach budowlanych. Należy w tym miejscu zauważyć, iż od 11 lipca 2003 roku, na podstawie nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z dn. 10 maja 2003 r., Nr 80, poz. 717), pozwolenia budowlane są wydawane bezpośrednio na podstawie aktualnego planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego.

Tabela 23. Wskaźniki monitorowania Programu

Lp.	Rodzaj wskaźnika	Wielkość jednostka
1.	Liczba mieszkańców gminy (2003)	5130
2.	Gęstość zaludnienia (2003)	37/km²
3.	Powierzchnia gminy (2002)	13 756 ha
4.	Użytkowanie gruntów w gminie (2002):	
	użytki rolne ogółem	9 695 ha
	z tego łąki i pastwiska zajmują pow. gminy, zaś grunty orne %	28 % 71 %
	lasy	20.3 %
	pozostałe grunty i nieużytki	8 %
5.	Ilość instalacji wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych [szt.] ....., wielkość produktu [MWh] ..... % w stosunku do całej dostarczonej energii w gminie (energia wodna, wiatrowa, słoneczna, z biomasy, z biogazu).....	-
6.	Zużycie wody w przeliczeniu na 1 mieszkańca/rok – za 2003r. (pobór wody ogółem w gminie: m ³)	16 m³/rok 46 000 m³/rok
8.	Zasoby dyspozycyjne wody – wg obliczeń szacunkowych	b.d.
9.	Wskaźnik udziału gruntów wymagających rekultywacji do ogólnej powierzchni	1 %
10.	Ilość ścieków oczyszczanych w oczyszczalniach komunalnych na 1 mieszkańca (ogółem w gminie w 2003 r. oczyszczono m ³ ścieków)	8 m³/rok 45 000 m³/rok
11.	Procent gospodarstw domowych korzystających z sieci kanalizacyjnej	10 %
12.	Procent gospodarstw domowych korzystających z sieci wodociągowej	52.4 %
13.	Procentowy udział ścieków oczyszczanych w oczyszczalniach komunalnych do całkowitej ilości powstałych ścieków komunalnych	20 %
14.	Proporcja długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej - sieci kanalizacyjnej / sieci wodociągowej (2003 r.)	5 km/32.2 km – 15.5 %
15.	Ilość drzew posadzonych w stosunku do ilości drzew wyciętych	3: 1
16.	Powierzchnia krzewów posadzonych w stosunku do powierzchni krzewów wyciętych	1:1
17.	Powierzchnia gminy objęta konserwatorską ochroną przyrody	20 ha
18.	Indywidualne formy ochrony prawnej w gminie (2003):	
	- Pomniki przyrody	12
	- Stanowiska dokumentacyjne	0
	- Użytki ekologiczne	18
	- Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	0

Lp.	Rodzaj wskaźnika	Wielkość jednostka
	- Parki wiejskie	2
19.	Lesistość gminy	20.3 %
20.	Ilość wytworzonych stałych odpadów komunalnych na mieszkańca/rok w 2003 r. ogółem	0.5 m³
21.	Ilość odzyskiwanych surowców wtórnych w powiecie w 2003 roku ogółem:	0
	makulatury	0
	tworzyw sztucznych	0
	szkła	0
	%powierzchni gminy).....	
26.	Ilość organizacji pozarządowych działających w gminie	0
27.	Ilość gospodarstw agroturystycznych	0
28.	Ilość gospodarstw rolnych specjalizujących się w rolnictwie ekologicznym	0
29.	Liczba rolników realizujących programy rolnośrodowiskowe (od czerwca 2004 r.)	0

IX. Spis wykorzystanych dokumentów gminnych i programowych

IX.1. Materiały gminne

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Komarówka Podlaska, „Arcadia” Studio Projektowe Lublin, 2002 r.,

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Komarówka Podlaska, 2004 r.

IX.2. Materiały programowe

Biuro Planowania Przestrzennego, 2002: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego. Lublin.

Duer I., Fotyma M., Madej A. (red.), 2002: Kodeks dobrej praktyki rolniczej. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Warszawa

Fundacja „Centrum Ekspertyz Wodnych”, 2003: Program gospodarki wodnej województwa lubelskiego (Część I – Identyfikacja stanu i problemów gospodarki wodnej). Lublin.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2004: Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich

Ministerstwo Środowiska, 2003: Krajowy program zwiększania lesistości (aktualizacja, maj 2003), Warszawa.

Ministerstwo Środowiska, 2003: Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działań. Warszawa.

Ministerstwo Środowiska, 2003: Polityka klimatyczna Polski. Strategie redukcji emisji gazów cieplarnianych w Polsce do roku 2020. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 4 listopada 2003 roku.

Ministerstwo Środowiska, 2003: Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych. Warszawa październik.

Rada Ministrów, 2002: Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010. Warszawa (listopad 2002).

Rada Ministrów, 2002: Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010. Warszawa (grudzień 2002).

Zarząd Województwa Lubelskiego, 2000: Strategia rozwoju województwa lubelskiego. Lublin.

Zarząd Województwa Lubelskiego, 2000: Program ochrony środowiska województwa lubelskiego, Lublin.

IX.3. Ważniejsze akty prawne w formie ustaw związane z ochroną środowiska

- 1) Ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów (Dz.U. 1989 Nr 58, poz. 349, Dz.U. 1994 Nr 127, poz. 627; Dz.U. 1998 Nr 106, poz. 668; Dz.U. 2000 Nr 12, poz. 136; Dz.U. 2001 Nr 81, poz. 875; z późn. zmianami)
- 2) Ustawa o Inspekcji Ochrony Środowiska z dnia 20 lipca 1991 r. (tekst jednolity Dz. U. 2002 Nr 112, poz. 982 z późn. zmianami)
- 3) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880)
- 4) Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity – Dz. U. 2000 Nr 56, poz. 679 z późn. zmianami)
- 5) Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o ochronie roślin uprawnych (Dz.U. 1995, Nr 90, poz. 446 z późn. zmianami)
- 6) Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymywaniu porządku i czystości w gminach (Dz.U. 1996 Nr 132, poz. 622 z późn. zmianami)
- 7) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U.1997 Nr 111, poz. 724 z późn. zmianami)
- 8) Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych (Dz. U. Nr 162, poz. 1121)
- 9) Ustawa z dnia 26 lipca 2000 roku o nawozach i nawożeniu (Dz. U. 2000 Nr 89, poz. 991)
- 10) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. 2001 Nr 62, poz.627 z późn. zmianami)
- 11) Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. 2001 Nr 100, poz. 1085 z późn. zmianami)
- 12) Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zmianami)
- 13) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz.U. Nr 62, poz. 628 z późn. zmianami)
- 14) Ustawa z dnia 7 czerwca 2001r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i odprowadzaniu ścieków (Dz.U. 2002 Nr 241, poz. 2093 ze zmianami)
- 15) Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U. 2001 Nr 63, poz. 639 z późn. zmianami)
- 16) Ustawa z dnia 11 maja 2001 roku o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz.U. 2001 Nr 63, poz. 638 z późn. zmianami),

- 17) Ustawa z dnia 13 września 2002 roku o produktach biobójczych (Dz. U. 2002 Nr 175, poz. 1433)
- 18) Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717)
- 19) Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Dz.U. 2003 Nr 229, poz. 2273).
- 20) Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (Dz. U. z 2004 r. Nr 11, poz. 94)
- 21) Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. (Dz. U. Nr 121, poz. 1266)
- 21) Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. Nr 93, poz. 898)

X. Załączniki

Załącznik A. Zasady utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej

Opracowano na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych wymagań utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej (Dz. U., 2004 Nr 65, poz. 600).

I. Utrzymywaniem gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska jest:

- 1) uprawa roślin lub ugorowanie - w przypadku gruntów ornych;
- 2) koszenie trawy co najmniej raz w roku w okresie wegetacyjnym - w przypadku łąk;
- 3) wypasanie zwierząt w okresie wegetacyjnym traw - w przypadku pastwisk.

II. Grunty orne położone na stokach o nachyleniu powyżej 20 ° nie powinny być:

- 1) wykorzystywane pod uprawę roślin wymagających utrzymywania redlin wzdłuż stoku;
- 2) ugorowane jako ugór czarny.

III. Na gruntach ornych, położonych na stokach o nachyleniu powyżej 20 °, wykorzystywanych pod uprawę roślin wieloletnich:

- 1) powinna być utrzymywana okrywa roślinna lub ściółkowanie w międzyrzędziach albo
- 2) uprawa powinna być prowadzona metodą tarasową.

IV. Uznaje się, że grunt orny był ugorowany, jeżeli podlegał:

- 1) zabiegom uprawowym, przy czym nie był obsiewany przez okres dłuższy niż 6 miesięcy lub
- 2) co najmniej jednokrotnemu koszeniu w terminie do dnia 15 lipca.

V. Grunt orny nie powinien być ugorowany przez okres dłuższy niż 5 lat.

VI. Dopuszcza się przemienne użytkowanie łąk i pastwisk.

VII. Łąki, pastwiska i ścierniska nie powinny być wypalane.

VIII. Grunty rolne, w tym grunty orne położone na stokach o nachyleniu powyżej 20 °, nie powinny być porośnięte drzewami i krzewami, z wyjątkiem drzew i krzewów:

- 1) niepodlegających wycięciu, zgodnie z przepisami o ochronie przyrody;
- 2) mających znaczenie dla ochrony wód i gleb;
- 3) niewpływających na prowadzoną na tych gruntach produkcję roślinną.

Załącznik B. Zasady zwykłej dobrej praktyki rolniczej (PROW, 2004)

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
1. ROLNICZE WYKORZYSTANIE ŚCIEKÓW W GOSPODARSTWIE (Stosowanie ścieków lub odpadów ściekowych do nawadniania i nawożenia gruntów rolnych oraz stawów rybnych)			
Ścieki przeznaczone do wykorzystania w rolnictwie muszą być wstępnie oczyszczone, spełniać normy sanitarne i nie mogą zawierać zanieczyszczeń w ilościach przekraczających wartości określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska. Za spełnianie tych wymogów odpowiada podmiot oferujący ścieki	Ustawa Prawo Wodne z 18 lipca 2001 (Dz.U. z 2001 r., Nr 115, poz. 1229 z późn. zmianami)	1. Brak kopii odpowiedniego pozwolenia i planu nawożenia.	ARiMR
Ścieki wykorzystywane do celów rolniczych mogą pochodzić wyłącznie od zakładów posiadających pozwolenie wodnoprawne na ich rolnicze wykorzystanie.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy		Inspekcja Ochrony Środowiska
Gospodarstwa wykorzystujące ścieki powinny posiadać plany nawożenia, w których uwzględniono ilość składników odżywczych zawartych w dawkach ścieków przeznaczonych do wykorzystania w rolnictwie.	wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. z 2002 r., Nr 212, poz. 1799)		Inspekcja Sanitarna
Wykorzystanie ścieków jest zabronione na gruntach wykorzystywanych do uprawy roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi i zwierzęta.	Rozp. Ministra Środowiska z dnia ....2004 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (projekt)		Kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
2. ROLNICZE WYKORZYSTANIE KOMUNALNYCH OSADÓW ŚCIEKOWYCH			
Komunalne osady ściekowe mogą być stosowane na gruntach, których odczyn jest nie mniejszy niż pH 5,6 a zawartość w osadzie metali ciężkich nie powinna przekraczać ilości określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska. Komunalne osady ściekowe powinny spełniać normy sanitarne określone w ww. rozporządzeniu.	Ustawa o odpadach z 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U. z 2001 r., Nr 62, poz. 628 z późniejszymi zmianami) Rozp. Ministra Środowiska z dnia 1 sierpnia 2002 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych. (Dz.U.02.134.1140)	2. Brak odpowiednich dokumentów dotyczących składu osadów ściekowych i planu nawożenia.	ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska Kara aresztu lub kara grzywny
Rolnik wykorzystujący osady ściekowe musi posiadać plan nawożenia, uwzględniające ilość składników odżywczych (biogenów) znajdujących się w dawkach osadów ciekowych przeznaczonych do zastosowania w rolnictwie jak również wyniki analizy gleby, wykonane bezpośrednio przed stosowanie osadu ściekowego.	Rozp. Ministra Środowiska z dnia ....2004 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi		Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Stosowanie osadów ściekowych jest zabronione na gruntach z roślinami przeznaczonymi do bezpośredniego spożycia przez ludzi	oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla Środowiska wodnego (projekt)		

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
3. NAWOZY NATURALNE I MINERALNE I ICH STOSOWANIE			
W gospodarstwie można stosować tylko nawozy naturalne oraz nawozy dopuszczone do obrotu w drodze obwieszczenia Ministra Rolnictwa w MP.	Ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 26 lipca 2000 r. (Dz.U. z 2000 r., nr 89, poz. 991)	3. Nie stosowanie się do wymogów przechowywania nawozów mineralnych określonych w instrukcji stosowania i przechowywania. 4. Stosowanie nawozów niedopuszczonych do obrotu.	ARiMR
Dawka nawozu naturalnego, zastosowana w ciągu roku, nie może zawierać więcej niż 170 kg azotu (N) w czystym składniku na 1ha użytków rolnych.	Rozp. Ministra Rolnictwa i RW z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego		Inspekcja Ochrony Środowiska GIJHARS
Nawozy naturalne w postaci stałej powinny być przechowywane w pomieszczeniach inwentarskich lub na nieprzepuszczalnych płytach zaopatrzonych w instalacje odprowadzające wycieki do szczelnych zbiorników na gnojówkę i wodę gnojową. Przepis ten będzie obowiązywał po 25 października 2008 r.	sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. z 2001 r. nr 60, poz. 616)		Kara grzywny
Nawozy naturalne w postaci płynnej (gnojowica, gnojówka) powinny być przechowywane w szczelnych zbiornikach. Przepis ten będzie obowiązywał po 25 października 2008 r.			Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Pojemność płyty gnojowej i zbiornika na gnojowice powinna zapewnić możliwość gromadzenie nawozów naturalnych przez okres co najmniej 4 miesięcy			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
3. NAWOZY NATURALNE I MINERALNE I ICH STOSOWANIE (c.d.)			
<p>Nawozy mineralne i organiczne w postaci stałej należy przechowywać w oryginalnych opakowaniach, zgodnie z instrukcją stosowania i przechowywania.</p> <p>Nawozy dostarczane luzem powinny być przechowywane w magazynach lub pod zadaszeniem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dopuszcza się składowanie tych nawozów w pryzmach formowanych na utwardzonym i nieprzepuszczalnym podłożu pod przykryciem z materiału wodoszczelnego • pryzmy nie mogą być zakładane na spadkach terenu oraz w strefach ochrony pośredniej I strefach wrażliwych wód, • nie dopuszcza się składowania w pryzmach saletry amonowej i nawozów zawierających azotan amonowy w ilości, która odpowiada zawartości azotu całkowitego powyżej 28%. 	<p>Ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 26 lipca 2000 r. (Dz.U. z 2000 r., nr 89, poz. 991)</p> <p>Rozp. Ministra Rolnictwa i RW z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. z 2001 r. nr 60, poz. 616)</p>	<p>3. Nie stosowanie się do wymogów przechowywania nawozów mineralnych określonych w instrukcji stosowania i przechowywania.</p> <p>4. Stosowanie nawozów niedopuszczonych do obrotu.</p>	<p>ARiMR</p> <p>Inspekcja Ochrony Środowiska</p> <p>GIJHARS</p> <p>Kara grzywny</p> <p>Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.</p>
<p>Nawozy naturalne oraz organiczne w postaci stałej oraz płynnej mogą być stosowane tylko w okresie od dnia 1 marca do dnia 30 listopada, z wyjątkiem nawozów stosowanych na uprawy pod osłonami.</p>			
<p>Nawozy naturalne oraz organiczne stosowane na gruntach ornych powinny być przykryte lub wymieszane z glebą nie później niż następnego dnia po wywiezieniu.</p>			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
3. NAWOZY NATURALNE I MINERALNE I ICH STOSOWANIE (c.d.)			
Zabrania się stosowania nawozów naturalnych i mineralnych na glebach zalanych wodą, przykrytych śniegiem lub zamarzniętych do głębokości 30 cm.	Ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 26 lipca 2000 r. (Dz.U. z 2000 r., nr 89, poz. 991)	3. Nie stosowanie się do wymogów przechowywania nawozów mineralnych określonych w instrukcji stosowania i przechowywania.	ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska
Zabrania się stosowania nawozów: • naturalnych w postaci płynnej oraz azotowych na glebach bez okrywy roślinnej położonych na stokach o nachyleniu większym niż 10% • naturalnych w postaci płynnej podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi.	Rozp. Ministra Rolnictwa i RW z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. z 2001 r. nr 60, poz. 616)	4. Stosowanie nawozów niedopuszczonych do obrotu.	GIJHARS Kara grzywny
Nawozy naturalne nie mogą być stosowane w bezpośrednim sąsiedztwie strefy ochronnej źródeł wody, ujęć wody, brzegu zbiorników oraz cieków wodnych, kąpielisk zlokalizowanych na wodach powierzchniowych oraz obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego.			Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Nawozy mineralne w postaci stałej, w pasie o szerokości 20 m od strefy ochronnej źródeł i ujęć wody oraz od brzegu zbiorników i cieków wodnych, można stosować tylko ręcznie.			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
4. ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN			
<p>Wolno stosować tylko środki ochrony roślin oraz materiał siewny, zawierający środki ochrony roślin, dopuszczone do obrotu i stosowania przepisami o ochronie roślin uprawnych lub o rolnictwie ekologicznym (wykaz rejestr jest ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski").</p>	<p>Ustawa o ochronie roślin uprawnych z dnia 12 lipca 1995 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1398 z późniejszymi zmianami)</p>	<p>5. Brak ewidencji zabiegów wykonywanych przy użyciu środków ochrony roślin. 6. Nie stosowanie się do zaleceń określonych w etykiecie-instrukcji. 7. Brak dokumentu potwierdzającego ukończenie szkolenia na wykonywanie zabiegów środkami ochrony roślin (w przypadku środków ochrony roślin zaliczonych do bardzo toksycznych i toksycznych) lub brak dokumentu potwierdzającego, że zabiegi są wykonywane sprzętem sprawnym technicznie.</p>	<p>ARiMR Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa Kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.</p>

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
4. ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN (c.d.)			
Środki ochrony roślin należy stosować wyłącznie do celów określonych w etykiecie-instrukcji stosowania i ściśle według podanych w niej zaleceń.	Ustawa o ochronie roślin uprawnych z dnia 12 lipca 1995 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1398 z późniejszymi zmianami)		ARiMR Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa Kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Rolnicy są obowiązani do prowadzenia ewidencji zabiegów wykonywanych przy użyciu środków ochrony roślin i przechowywania jej przez co najmniej cztery lata od dnia wykonania zabiegu.			
Zabiegi chemicznej ochrony roślin powinny być wykonywane sprzętem sprawnym technicznie, przez osoby posiadające aktualne zaświadczenie o przeszkoleniu w tym zakresie (w przypadku środków ochrony roślin zaliczonych do bardzo toksycznych i toksycznych) lub sprzętem ręcznym.			
Środki ochrony roślin na terenie otwartym należy stosować, jeżeli prędkość wiatru nie przekracza 3 m/s i miejsce stosowania środka ochrony roślin jest oddalone co najmniej 5 m od dróg publicznych i co najmniej 20 m od budynków mieszkalnych i zabudowań inwentarskich, pasiek, upraw zielarskich, ogrodów działkowych, rezerwatów przyrody, wód powierzchniowych oraz od granicy wewnętrznego terenu ochrony strefy pośredniej źródeł i ujęć wód.			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
Zabrania się zakładania w odległości mniejszej niż 20 m od budynków mieszkalnych i zabudowań inwentarskich, pasiek, upraw zielarskich, ogrodów działkowych, rezerwatów przyrody, wód powierzchniowych oraz od granicy wewnętrznego terenu ochrony strefy pośredniej źródeł i ujęć wód upraw wymagających intensywnego stosowania środków ochrony roślin	Ustawa o ochronie roślin uprawnych z dnia 12 lipca 1995 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1398 z późniejszymi zmianami)		ARiMR Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa Kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
Rolnicy są obowiązani do przestrzegania okresów karencji i prewencji podczas przystosowaniu środków ochrony roślin			
Zabrania się stosowania środków ochrony roślin niezgodnie z okresami prewencji dla pszczół			

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
5. GOSPODAROWANIE NA UŻYTKACH ZIELONYCH			
<p>Obowiązuje zakaz wypalania roślinności na łąkach, pastwiskach, nieużytkach, rowach, pasach przydrożnych, szlakach kolejowych lub w strefie oczeretów i trzin. Zakaz dotyczy również miedz, ściernisk i słomy.</p>	<p>Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880); Ustawa Prawo Wodne z 18 lipca 2001r. (Dz.U. z 2001 r., Nr 115, poz. 1229 z późniejszymi zmianami)</p>	<p>8. Wypalanie roślinności</p>	<p>Starosta (art. 47) kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia. ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska</p>
<p>Gospodarowanie na użytkach zielonych nie powinno powodować zanieczyszczenia wód związkami azotu oraz trwałego uszkodzenia darni przez nadmierny wypas.</p>			
6. OCHRONA SIEDLISK			
<p>Wypełnienie obowiązków na obszarach objętych ochroną prawną, wynikających z Ustawy o ochronie przyrody.</p>	<p>Ustawa 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880)</p>	<p>9. Nie wypełnienie wymogów ochrony przewidzianych dla obszarów chronionych (plany ochrony, roczne zadania ochronne)</p>	<p>Służby ochrony przyrody (Park Narodowy, Park Krajobrazowy, obszar NATURA 2000, Starosta) Kara aresztu lub kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.</p>
7. UTRZYMANIE CZYSTOŚCI I PORZĄDKU			
<p>Rolnicy zobowiązani są do utrzymania czystości i porządku na terenie gospodarstwa oraz do posiadania urządzenia do gromadzenia odpadów komunalnych wytworzonych na terenie</p>	<p>Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z 13 września</p>	<p>10. Brak urządzeń służących do zbierania odpadów komunalnych.</p>	<p>Gmina Kara grzywny Orzekanie w tych sprawach</p>

Zobowiązania	Podstawa prawna	Negatywny wynik kontroli	Organ kontrolujący Kontrola (instytucja egzekwująca) i odpowiedzialność karna
gospodarstwa.	1996 r. (Dz.U.96.132.622 z późniejszymi zmianami)	11. Obecność odpadów komunalnych na terenie gospodarstwa.	następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.
8. OCHRONA GLEBY			
Obowiązek utrzymywania w stanie sprawności technicznej urządzeń przeciwoerozyjnych oraz urządzeń melioracji szczegółowych ciąży na właścicielu gruntów, na których znajdują się te urządzenia. Rolnicy są zobowiązani do utrzymania na stokach nachylonych 12° (20%) użytków zielonych.	Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995r. (Dz.U. z 1995r. Nr 16, poz. 78 z późniejszymi zmianami)	12. Przekształcenie użytku zielonego w grunt orny na stoku o nachyleniu 12° (20%).	ARiMR Starosta
9. OCHRONA WODY			
Ścieki bytowe nie mogą być odprowadzane bezpośrednio do wód powierzchniowych lub do ziemi.	Ustawa Prawo Wodne z 18 lipca 2001r. (Dz.U. z 2001 r., Nr 115, poz. 1229 z późniejszymi zmianami)	13. Odprowadzanie ścieków do systemów melioracyjnych, wód powierzchniowych lub do ziemi. 14. W przypadku podłączenia do sieci wodociągowej brak zbiornika bezodpływowego na nieczystości ciekłe lub przydomowej oczyszczalni ścieków bytowych lub przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej	ARiMR Inspekcja Ochrony Środowiska Kara grzywny Orzekanie w tych sprawach następuje na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Załącznik C. Możliwości finansowania przedsięwzięć dotyczących ochrony środowiska na poziomie lokalnym (wybór)

1. Fundusze strukturalne UE

Najważniejszym, chociaż nie jedynym źródłem finansowania projektów są fundusze strukturalne. Głównym celem funduszy strukturalnych jest wyrównanie nierówności społecznych i ekonomicznych poprzez wspieranie gospodarek krajów członkowskich. Polityka strukturalna UE opiera się na czterech funduszach strukturalnych, które scharakteryzowano poniżej. Informacje o funduszach zawarte są na stronie internetowej Centrum Informacji o Środowisku: <http://www.cios.gov.pl/>.

1.1. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

EFRR powstał w 1975 roku, a jego głównym zadaniem jest niwelowanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionalnego krajów należących do UE. Przyczynia się przede wszystkim do osiągnięcia celu polegającego na wspieraniu rozwoju i dostosowania strukturalnego regionów opóźnionych w rozwoju oraz gospodarczego i społecznego przekształcenia obszarów z trudnościami strukturalnymi. Pomoc dla regionów w ramach EFRR obejmuje, m. in., następujące obszary:

- inwestycje w infrastrukturę, z uwzględnieniem tworzenia sieci transeuropejskich dla regionów objętych celem nr 1 polityki strukturalnej UE,
- inwestycje związane z ochroną środowiska.

Inwestycje w dziedzinie ochrony środowiska współfinansowane z EFRR będą realizowane w ramach dwóch programów operacyjnych, przygotowanych przez rząd Polski na podstawie Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006: Sektorowego Programu Operacyjnego "Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw" oraz Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

1.1.1. Sektorowy Program Operacyjny "Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw" (SPO WKP)

SPO WKP będzie finansowany ze środków EFRR oraz z środków krajowych. Na program operacyjny w latach 2004 - 2006 przeznaczone będzie łącznie 2 529,7 mln euro, w tym środki unijne w wysokości 1 300 mln euro. Program adresowany jest do dużych, małych i średnich przedsiębiorstw, m.in. w celu wsparcia przedsięwzięć w zakresie dostosowywania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska:

- przeprowadzenia inwestycji koniecznych do uzyskania pozwolenia zintegrowanego,
- gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrony powietrza,
- gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi.

1.1.2. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR)

ZPORR zarządzany jest na poziomie krajowym, ale wdrażany w systemie zdecentralizowanym na poziomie wojewódzkim. Działanie 1.2. w ramach ZPORR „Infrastruktura ochrony środowiska” ma na celu ograniczenie ilości zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, wód i gleb, poprawę stanu bezpieczeństwa

przeciwpowodziowego, zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, a także poprawę zarządzania środowiskiem. Działanie 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska” jest komplementarne do Działań realizowanych w ramach 3 Priorytetu ZPORR „Rozwój lokalny”: 3.1 „Obszary wiejskie” oraz Działanie 3.2. „Obszary podlegające restrukturyzacji”. W ramach Działań 3.1 oraz 3.2. realizowane będą małe inwestycje w zakresie ochrony środowiska, o oddziaływaniu lokalnym. W ramach Działania 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska” realizowana będzie natomiast infrastruktura o znaczeniu regionalnym, służąca wzmocnieniu konkurencyjności regionów.

Niewielkie inwestycje związane z ochroną środowiska na terenach wiejskich realizowane przez osoby prywatne przewidziane są również w SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” w ramach Działania „Rozwój i ulepszanie infrastruktury związanej z rolnictwem”. W ramach ww. SPO realizowane będzie również Działanie „Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi”. Inwestycje realizowane w ramach Działania 1.2 będą komplementarne z inwestycjami w zakresie infrastruktury ochrony środowiska realizowanymi w ramach Funduszu Spójności oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”.

1.1.2.1. Działania 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska” (Priorytet 1: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów)

W ramach Działania 1.2. realizowane będą projekty infrastrukturalne o wartości całkowitej od 1 mln euro do 10 mln euro (projekty o wartości całkowitej przekraczającej kwotę 10 mln euro dofinansowywane będą z Funduszu Spójności, infrastrukturalne projekty środowiskowe o wartości całkowitej poniżej 1 mln euro realizowane będą w ramach Priorytetu 3 ZPORR „Rozwój lokalny”). Do realizacji w ramach Działania przewidziane są także projekty z zakresu zarządzania ochroną środowiska o minimalnej wartości całkowitej 500 tys. euro.

Rodzaje projektów przewidzianych do finansowania w ramach Działania 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska”:

W zakresie zaopatrzenia w wodę, poboru wody i oczyszczanie ścieków:

- 1) budowa i modernizacja sieci wodociągowych,
- 2) budowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnych,
- 3) budowa i modernizacja sieci kanalizacji deszczowych,
- 4) budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody,
- 5) budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków,
- 6) budowa zbiorników umożliwiających pozyskanie wody pitnej;

W zakresie gospodarki odpadami:

- 1) organizacja i wdrażanie systemów selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu,
- 2) wdrażanie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi (m.in. budowa sortowni, kompostowni, obiektów termicznej, termiczno-chemicznej i mechanicznej utylizacji odpadów; budowa nowych, modernizacja istniejących i rekultywacja nieczynnych składowisk; likwidacja "dzikich" składowisk),
- 3) budowa i modernizacja spalarni odpadów niebezpiecznych,
- 4) rekultywacja i likwidacja składowisk odpadów niebezpiecznych;

W zakresie poprawy jakości powietrza:

- 1) modernizacja i rozbudowa miejskich systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje ograniczające emisje zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza,
- 2) przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów użyteczności publicznej w systemy bardziej przyjazne dla środowiska, w szczególności ograniczenie "niskiej emisji";

W zakresie zapobiegania powodziom:

- 1) regulacja cieków (pogłębianie, zapory, stabilizacja brzegów, prace remontowe w korytach rzecznych, itd.),
- 2) tworzenie polderów,
- 3) budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych wraz z drogami dojazdowymi,
- 3) budowa i modernizacja małych zbiorników retencyjnych i stopni wodnych w ramach tzw. "małej retencji",

W zakresie zarządzania ochroną środowiska:

- 1) opracowanie baz danych dotyczących lasów, jakości gleb, wód, powietrza,
- 2) tworzenie systemów pomiaru zanieczyszczeń powietrza w miastach oraz systemów informowania mieszkańców o poziomie zanieczyszczeń powietrza,
- 3) utworzenie sieci stacji kontrolnych i ostrzegawczych w zakresie jakości wód,
- 4) tworzenie map terenów zalewowych,
- 5) tworzenie systemów monitoringu środowiska, w tym reagowania na zagrożenia,
- 6) tworzenie systemów informacji przeciwpowodziowej.

W zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- 1) budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej do produkcji i przesyłu energii odnawialnej (energia wiatrowa, wodna, geotermalna, kolektory słoneczne i ogniwa fotowoltaiczne, biomasa).

1.1.2.2. Działanie 3.1 w ramach ZPORR „Obszary wiejskie” (Priorytet 3: Rozwój lokalny)

Głównym celem Działania 3.1 jest przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich i małych miast. Dodatkowo określone są następujące cele szczegółowe Działania:

- wzrost mobilności zawodowej mieszkańców wsi i małych miast,
- tworzenie warunków do dywersyfikacji działalności gospodarczej,
- poprawa warunków życia na obszarach o najmniejszych perspektywach rozwojowych w Polsce.

W Działaniu do realizacji przewidziane są projekty z zakresu turystyki i kultury o oddziaływaniu lokalnym, zlokalizowane na obszarach spełniających wymagane dla tego typu projektów w Działaniu 3.1. „Obszary wiejskie” kryterium demograficzne (miejscowości od 5 do 20 tys. mieszkańców lub mniejsze ośrodki w przypadku gdy pełnią funkcję centrum rozwoju lokalnego).

W ramach Działania przewidziane do realizacji są projekty, które mają wpływ na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej obszaru objętego projektem oraz

tworzą warunki dla wzrostu zatrudnienia. Do realizacji przewiduje się projekty inwestycyjne, wynikające z planów/programów rozwoju lokalnego przygotowanych w formule partnerstwa na poziomie gminnym, międzygminnym (np. przez związki gmin) lub powiatowym. Plany te powinny zawierać co najmniej: opis aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze objętym planem, opis planowych zadań inwestycyjnych na lata 2004-2006, plan finansowy na lata 2004-2006. Zakłada się, że inwestycje liniowe (takie jak infrastruktura drogowa, kanalizacja, wodociągowa itd.) w ramach Działania 3.1 przyczyniają się do rozbudowy kanalizacji teletechnicznej, a odstępianie od tej reguły wymaga uzasadnienia.

Rodzaje projektów finansowanych w ramach Działania 3.1 „Obszary wiejskie” (projekty z zakresu infrastruktury środowiskowej o całkowitej wartości poniżej 1 mln euro):

W zakresie budowy lub modernizacji urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków:

- 1) sieci kanalizacyjne,
- 2) sieci kanalizacji deszczowej,
- 3) oczyszczalnie ścieków,
- 4) inne urządzenia do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków;

W zakresie budowy lub modernizacji urządzeń zaopatrzenia w wodę i poboru wody:

- 1) sieci wodociągowe,
- 2) ujęcia wody (w tym ochrona ujęć i źródeł wody pitnej),
- 3) urządzenia służące do gromadzenia, przechowywania i uzdatniania wody,
- 4) urządzenia regulujące ciśnienie wody;

W zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- 1) budowa i modernizacja urządzeń do produkcji i przesyłu energii ze źródeł odnawialnych (energia, wiatrowa, wodna, kolektory słoneczne i ogniwa fotowoltaiczne, energia uzyskiwana z wykorzystania biomasy i inne);

W zakresie poprawy jakości powietrza:

- 1) modernizacja i rozbudowa systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje ograniczające emisje zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza,
- 2) przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów użyteczności publicznej w systemy bardziej przyjazne dla środowiska, w szczególności ograniczenie "niskiej emisji";

W zakresie gospodarki odpadami:

- 1) budowa, modernizacja, rekultywacja lub likwidacja składowisk odpadów (w tym rekultywacja bądź likwidacja składowisk odpadów niebezpiecznych),
- 2) budowa lub modernizacja miejsc utylizacji opakowań i nieużytych środków ochrony roślin,
- 3) likwidacja dzikich wysypisk,
- 4) kompleksowe systemy zagospodarowania odpadów na poziomie lokalnym, obejmujące m.in. odbiór posegregowanych odpadów od mieszkańców, odzyskiwanie surowców wtórnych, recykling, kompostowanie odpadów organicznych, itp.;

W zakresie przeciwdziałania powodziom:

- 1) regulacja cieków wodnych (pogłębianie, zapory, stabilizacja brzegów, prace remontowe w korytach rzecznych, itd.),
- 2) tworzenie polderów,
- 3) budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych wraz z drogami dojazdowymi,
- 4) budowa i modernizacja małych zbiorników retencyjnych i stopni wodnych w ramach tzw.

„małej retencji”;

W zakresie budowy lub modernizacji dróg gminnych i powiatowych o znaczeniu lokalnym:

- 1) drogi powiatowe i gminne,
- 2) lokalne obiekty mostowe (mosty i wiadukty) na drogach gminnych i powiatowych,
- 3) ulice w granicach administracyjnych miast do 20 tys. mieszkańców,
- 4) towarzysząca infrastruktura drogowa;

W zakresie kompleksowego uzbrojenia terenu pod inwestycje:

- 1) projekty kompleksowego uzbrojenia terenu przeznaczonego w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod inwestycje, z wyłączeniem terenów pod inwestycje mieszkaniowe – uzbrojenie związane z dostarczeniem podstawowych mediów – kanalizacji, wodociągu, instalacji elektrycznych, gazowych oraz dróg wewnętrznych itp.;

W zakresie budowy lub modernizacji lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej:

- 1) infrastruktura służąca rozwojowi aktywnych form turystyki,
- 2) infrastruktura noclegowa, gastronomiczna, informacyjno-recepcyjna i inna infrastruktura turystyczna,
- 3) systemy informacji kulturalnej i turystycznej,
- 4) infrastruktura kultury (zaplecze kulturalne i rozrywkowe – sale koncertowe i wystawowe, amfiteatry, itp.),
- 5) projekty polegające na restauracji i rewitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego
- 6) systemy zabezpieczeń obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń (np. pożary, włamania, itp.),
- 7) projekty inwestycyjne gmin uzdrowiskowych związane z rozwojem funkcji leczniczo-wypoczynkowych.

Beneficjentami Działań 1.2 oraz 3.1 są, m.in., gminy oraz związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego (np. międzygminne), jak również podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których 100% udziałów lub akcji posiada samorząd gminny, powiatowy lub wojewódzki.

1.2. Europejski Fundusz Społeczny (Socjalny) (EFS)

Pomoc ESF dotyczy najbiedniejszych regionów. Finansowane są w jego ramach działania mające na celu zapobieganie i przeciwdziałanie bezrobociu. Środki z EFS przeznaczone są przede wszystkim na: wspieranie programów mających na celu tworzenie nowych miejsc pracy (małe i średnie przedsiębiorstwa), aktywizację zawodową kobiet, kształcenie ustawiczne, kształcenie kadr, personelu dydaktycznego.

1.3. Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnych (EFOGR)

EFOGR zajmuje się wspieraniem przekształceń struktury rolnictwa oraz wspomaganie rozwoju obszarów wiejskich. Na Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej jest przeznaczana największa część budżetu Unii Europejskiej (w 1999 przeznaczono na ten cel 42,2 procenta budżetu). Ponadto środki Funduszu pochodzą z opłat nakładanych na importowane spoza Unii Europejskiej produkty rolne. EFOGR współfinansuje w Polsce Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich”.

Fundusz ten jest zbudowany z dwóch sekcji: Sekcji Gwarancji, finansującej wspólną politykę rolną oraz Sekcji Orientacji, wspierającej przekształcenia w rolnictwie w poszczególnych państwach Unii Europejskiej i będącej instrumentem polityki strukturalnej. Pomoc, w ramach Sekcji Orientacji, obejmuje inicjatywy w dziedzinach:

- 1) rozwoju i modernizacji terenów wiejskich,
- 2) wspierania inicjatyw służących zmianom struktury zawodowej na wsi,
- 3) wspierania działań zwiększających konkurencyjność produktów rolnych,
- 4) wspierania ruchu turystycznego,
- 5) wspierania rozwoju i eksploatacji terenów leśnych,
- 6) inwestycji w ochronę środowiska,
- 7) wyrównywania szans gospodarstw położonych na terenach górzystych i terenach dotkniętych kataklizmami.

Z EFOGR związana jest ustawa o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej z dnia 28 listopada 2003 (Dz.U. z 2003 r. Nr 229, poz. 2273). Na podstawie tej ustawy opracowano *Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich* (2004).

1.4. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa (IFWR)

IFWR finansuje inicjatywy, których celem jest restrukturyzacja rybołówstwa oraz upraw wodnych (hodowla ryb).

2. Fundusz Spójności

Fundusz Spójności, inaczej nazywany Funduszem Kohezji lub Europejskim Funduszem Kohezji, to czasowe wsparcie finansowe dla krajów Unii Europejskiej, których Produkt Krajowy Brutto (PKB) na mieszkańca nie przekracza 90 % średniej PKB dla wszystkich państw członkowskich. Fundusz ten uczestniczy w finansowaniu projektów z zakresu ochrony środowiska oraz sieci transeuropejskich w zakresie infrastruktury transportowej. Fundusz Spójności ma wymiar krajowy a nie regionalny, jak to ma miejsce w wypadku funduszy strukturalnych.

Głównym celem strategii środowiskowej Funduszu Spójności jest wsparcie dla realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych w zakresie ochrony środowiska, wynikających z wdrażania prawa Unii Europejskiej. Priorytety jakie będą realizowane przy wsparciu z Funduszu Spójności w ochronie środowiska to:

- 1) poprawa jakości wód powierzchniowych,
- 2) polepszenie jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia,
- 3) poprawa jakości powietrza,
- 4) racjonalizacja gospodarki odpadami,
- 5) ochrona powierzchni ziemi,
- 6) zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

Beneficjentami końcowymi Fundusz Spójności mogą być podmioty publiczne, czyli samorządy terytorialne (gminy, związki gmin) i przedsiębiorstwa komunalne.

Instytucjami wdrażającymi i zarządzającymi Funduszem Spójności są:

- Ministerstwo Środowiska, jako sektorowa instytucja zarządzająca,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wraz z Wojewódzkimi Funduszami Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jako instytucje pośredniczące w zarządzaniu Funduszem Spójności (instytucje, do których składane są projekty).

Fundusz Spójności różni się od funduszy strukturalnych podejmowaniem finalnej decyzji o przyznaniu środków na dofinansowanie przez Komisję Europejską, a nie indywidualnie przez państwo członkowskie; (kompetencją państwa aplikującego do funduszu jest wskazanie propozycji do dofinansowania).

Środki z Funduszu Spójności kierowane są najpierw do państw członkowskich, a następnie przekazywane na realizację projektów do poszczególnych regionów potrzebujących wsparcia. Korzystanie ze środków Funduszu Spójności w Polsce oparte będzie na Strategii wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006 utworzonej na podstawie Narodowego Planu Rozwoju 2004 - 2006. Zgodnie z obowiązującymi w zakresie polityki strukturalnej zasadami współfinansowania, pomoc z Funduszu Spójności na określony projekt będzie wynosić maksymalnie od 80% do 85 % kosztów kwalifikowanych. Na lata 2004-2006 z całej kwoty Funduszu Spójności dla Polski na sektor środowiska przypadnie 2,1 miliarda euro.

3. Inne fundusze i programy zagraniczne

3.1. Fundusz PHARE

Pomoc finansowa w ramach funduszu PHARE (Poland and Hungary Assistance for the Reconstruction of the Economy) jest przyznawana Polsce przez UE od 1990 r. (Phare będzie funkcjonował do 2006 roku). Fundusz ten ma służyć pomocą w przebudowie modelu polskiej gospodarki ze zcentralizowanego na rynkowy. Organem powołanym przez rząd RP do celów przygotowania i koordynacji polskiej polityki integracji z UE jest Komitet Integracji Europejskiej (KIE). Przedstawia on Radzie Ministrów projekty przydziału środków poszczególnym jednostkom koordynującym realizację programów, a zgodnie z Nową Orientacją PHARE, jednostkom realizującym projekt, powołanym przy poszczególnych resortach.

W Polsce jednostką realizującą projekty w zakresie ochrony środowiska jest NFOŚiGW.

Środki PHARE przeznaczone są głównie na realizację projektów w następujących sektorach ochrony środowiska:

- 1) ochrona przyrody,
- 2) ochrona powietrza,
- 3) ochrona powierzchni ziemi i wody,
- 4) gospodarka wodna.

3.1.1. Ekologiczny Fundusz Partnerski PHARE (EFP PHARE)

EFP PHARE powstał w 1994 roku jako wtórne źródło finansowania przedsięwzięć ekologicznych. Środki w ramach EFP PHARE pochodzą ze spłat pożyczek udzielonych polskim przedsiębiorstwom produkcyjnym ze środków PHARE. Jest to więc fundusz złotówkowy. Pomoc z EFP PHARE w formie dotacji przyznawana jest na realizację celów ochrony środowiska, w tym na działania wspierające procesy dostosowawcze Polski do członkostwa w Unii Europejskiej, a także na usuwanie skutków powodzi. Projekty przeznaczone do finansowania z tego funduszu przygotowywane są przez NFOŚiGW wspólnie z beneficjentem, na zlecenie Ministra Środowiska, do którego należy rozpoznanie potrzeb.

3.1.2. PHARE w obszarze przygranicznych (Program Współpracy Przygranicznej Phare)

Środki z funduszu Phare będą dostępne do realizacji projektów na terenach sąsiadujących, m.in. z Ukrainą i Białorusią. Wnioski mogą dotyczyć przedsięwzięć małych (szkolenia, wymiany, konferencje, wydawnictwa) do 50 tys. euro oraz projektów inwestycyjnych w dziedzinie turystyki, dróg i ochrony środowiska do 200 tys. euro. Beneficjentami mogą być samorządy. Informacje na ten temat możliwości pozyskania środków finansowych są w posiadaniu władz Euroregionu BUG. Informacje o konkursach można znaleźć na stronie internetowej (<http://www.wwpwp.it.pl>).

3.2. Program LIFE

Program LIFE jest instrumentem finansowym wspierającym politykę ochrony środowiska UE. Głównym celem Programu LIFE jest wspieranie działań mających na celu wdrażanie prawa wspólnotowego oraz wzmocnienie polityki w zakresie ochrony środowiska, jak również wskazywanie nowych rozwiązań problemów związanych z wdrażaniem i realizacją polityki ochrony środowiska. Program LIFE składa się z trzech tematycznych komponentów: LIFE-Natura, LIFE-Środowisko i LIFE-Kraje Trzecie.

Środki dostępne w ramach Programu LIFE-Natura przeznaczone są na finansowanie działań w zakresie ochrony przyrody tzn. działań "wymaganych dla zachowania lub odtworzenia naturalnych siedlisk i populacji gatunków dzikiej fauny i flory w stanie sprzyjającym ich ochronie". W praktyce, LIFE-Natura jest zobowiązany uczestniczyć we wdrażaniu Dyrektywy Ptasiej (79/409/EEC) i Siedliskowej (92/43/EEC) Wspólnoty oraz, w szczególności, w tworzeniu Europejskiej Sieci Ekologicznej - NATURA 2000, której celem jest zachowanie i ochrona w naturalnym zasięgu najcenniejszych gatunków flory i fauny oraz ich siedlisk na terenie Wspólnoty.

Środki dostępne w ramach Programu LIFE-Środowisko przeznaczone są na finansowanie innowacyjnych działań o charakterze pilotażowym i demonstracyjnym, których celem jest:

- włączenie zagadnień środowiskowych w rozwój oraz planowanie przestrzenne, w tym obszarach zurbanizowanych i przybrzeżnych, - promowanie zrównoważonego zarządzania zasobami wód podziemnych i powierzchniowych,
- zminimalizowanie wpływu działalności gospodarczej na środowisko,
- zapobieganie, recykling i racjonalna gospodarka strumieniami odpadów,
- zmniejszenie środowiskowego wpływu produktów.

W ramach programu LIFE-Środowisko Komisja Europejska udziela dofinansowania do projektów w wysokości do 30% i do 50% (do 30 % - dla projektów, które w przyszłości będą uzyskiwać dochód, do 50 %- dla pozostałych projektów). W ramach programu LIFE-Natura maksymalny udział wsparcia finansowego Wspólnoty wynosi 50% kosztów kwalifikowanych. W wyjątkowych okolicznościach udział ten może zostać zwiększony do maksymalnie 75% dla projektów, których oczywistym celem jest ochrona siedlisk naturalnych o priorytetowym znaczeniu (tylko tych wskazanych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej) lub gatunków o priorytetowym znaczeniu (tylko gatunki wskazane w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej). Możliwość ta nie dotyczy rodzajów siedlisk lub gatunków zdefiniowanych jako priorytetowe tylko w ramach rezolucji Konwencji Berneńskiej. W tych przypadkach maksymalny udział wsparcia Wspólnoty pozostaje na poziomie 50%.

Całkowity koszt projektu zgłoszonego do współfinansowania w ramach programu LIFE-Środowisko powinien opiewać na kwotę mieszczącą się w przedziale od 1 000 000 Euro do 5 000 000 Euro. W ramach programu LIFE-Nature Komisja Europejska preferuje

finansowanie projektów, których całkowity budżet jest wyższy niż 500 000 euro. Realizacja projektów powinna rozpocząć się pomiędzy 1 grudnia 2003 r. a 1 grudnia 2004 r.

Informacje dotyczące programu LIFE są umieszczone na stronie internetowej Komisji Europejskiej pod adresem: www.europa.eu.int/comm/environment/life oraz na stronie http://www.mos.gov.pl/fundusze_Ue/life/index.shtml

4. Fundusze krajowe

4.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

NFOŚiGW jest instytucją finansującą przedsięwzięcia w ochronie środowiska i działa od 1989 roku. Celem działalności Narodowego Funduszu jest finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska. Dystrybucja środków finansowych z NFOŚiGW odbywa się w ramach następujących dziedzin:

- 1) ochrona powietrza,
- 2) ochrona wód i gospodarka wodna,
- 3) ochrona powierzchni ziemi,
- 4) ochrona przyrody i krajobrazu oraz leśnictwo,
- 5) geologia i górnictwo,
- 6) edukacja ekologiczna,
- 7) Państwowy Monitoring Środowiska,
- 8) programy międzydziedzinowe,
- 9) Nadzwyczajne Zagrożenia Środowiska,
- 10) ekspertyzy i prace badawcze.

Wnioskodawcami ubiegającymi się o środki finansowe z Narodowego Funduszu mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- przedsiębiorstwa,
- instytucje i urzędy,
- szkoły wyższe i uczelnie,
- jednostki organizacyjne ochrony zdrowia,
- organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia),
- administracja państwowa,
- osoby fizyczne.

Pożyczki, kredyty, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów ze środków finansowych Narodowego Funduszu przeznacza się na cele określone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627 z późn. zmianami), zgodnie z priorytetami Narodowego Funduszu, określonymi w oparciu o: "II Politykę Ekologiczną Państwa", listy przedsięwzięć priorytetowych wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz zgodnie z planem działalności i ustawowymi kryteriami wyboru przedsięwzięć. Jako priorytetowe traktuje się te przedsięwzięcia, których realizacja wynika z konieczności wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej związanych z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej.

Więcej informacji na stronie internetowej: <http://www.nfosigw.gov.pl> .

4.2. Fundacja EkoFundusz

Fundacja EkoFundusz, istniejąca od 1992 roku, zajmuje się sprawami konwersji polskiego długu na ochronę środowiska (tzw. ekokonwersja długu). W 2004 roku EkoFundusz będzie koncentrował środki na projektach niekomercyjnych (profil działania fundacji określany jest każdego roku). Oznacza to całkowite wycofanie się z udziału w inwestycjach charakteryzujących się wysoką opłacalnością. Drugą istotną zmianą w porównaniu z latami poprzednimi będzie zmniejszenie udziału dotacji EkoFunduszu w całkowitych kosztach projektów.

Dotacje EkoFunduszu będą przyznawane w ramach pięciu sektorów priorytetowych:

- 1) ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz eliminacja niskich źródeł ich emisji (ochrona powietrza),
- 2) ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do Bałtyku oraz ochrona zasobów wody pitnej (ochrona wód),
- 3) ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi (ochrona klimatu),
- 4) ochrona różnorodności biologicznej,
- 5) gospodarka odpadami i rekultywacja gleb zanieczyszczonych.

W ramach tych sektorów wspierane mogą być jedynie projekty dotyczące inwestycji bezpośrednio związanych z ochroną środowiska (w ich fazie implementacyjnej), a w dziedzinie ochrony przyrody również projekty nieinwestycyjne. Środki Fundacji koncentrowane są zazwyczaj na zakupie podstawowych obiektów technologicznych i urządzeń niezbędnych do ich funkcjonowania. EkoFundusz finansuje projekty, w ramach których zastosowane zostają nowatorskie rozwiązania technologiczne, kładąc duży nacisk na zakup nowoczesnych technologii z krajów donatorów.

Wszystkie projekty rozpatrywane do dofinansowania ze środków EkoFunduszu można podzielić na projekty techniczne (inwestycyjne) oraz przyrodnicze. Udział Fundacji w kosztach realizacji projektów technicznych (inwestycyjnych), będzie zależał od podmiotu zgłaszającego dany projekt do realizacji. Na najwyższą pomoc (dotacja w wysokości do 45% kosztów projektu) będą mogły liczyć samorządy zaliczające się do grupy o najniższym dochodzie ogółem na mieszkańca.

Inne podmioty tj. instytucje charytatywne i wyznaniowe, społeczne organizacje ekologiczne, dyrekcje parków narodowych i krajobrazowych będą mogły otrzymać wsparcie w wysokości do 30% kosztów przedsięwzięcia. Przedsiębiorcy zgłaszający projekt do dofinansowania ze środków Fundacji będą mogli liczyć na dotację nie przekraczającą 15% kosztów projektu.

W 2004 roku EkoFundusz będzie udzielał pomocy na realizację projektów przyrodniczych w wysokości do 80% kosztów przedsięwzięcia.

W ramach projektów technicznych można wydzielić grupę projektów innowacyjnych, czyli prowadzących do zastosowania po raz pierwszy w Polsce nowej technologii lub przyczyniających się do wprowadzenia jej na Polski rynek. W 2004 roku będą one mogły otrzymać dofinansowanie EkoFunduszu w wysokości do 30% kosztów projektu w przypadku przedsiębiorców oraz do 50% kosztów projektu, gdy wnioskodawcą będą samorządy lub inne podmioty tj. instytucje charytatywne i wyznaniowe, społeczne organizacje ekologiczne, dyrekcje parków narodowych i krajobrazowych.

W dziedzinach ochrony powietrza i ochrony klimatu dotowane będą przedsięwzięcia dotyczące:

- energetycznego wykorzystania odnawialnych źródeł energii (w szczególności biomasy, energii słonecznej oraz efektywnych ekonomicznie zastosowań pomp ciepła);

- oszczędności energii w systemach zaopatrzenia w ciepło na cele komunalno - bytowe;
- eliminacji emisji metanu ze starych wyrobisk węgla, kopalń węgla kamiennego oraz eliminacji biogazu powstającego w oczyszczalniach ścieków;
- systemowych rozwiązań mających na celu istotne zmniejszenie zanieczyszczeń atmosfery powodowanych przez transport samochodowy na terenach miejskich.

W dziedzinie ochrony wód głównym współfinansowane przez EkoFundusz będą:

- ochrona wybranych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) przed infiltracją do nich zanieczyszczonych wód powierzchniowych;
- ochrona wód na obszarach mających wpływ na ważne obiekty przyrodnicze o randze międzynarodowej, decydujące o zachowaniu globalnej różnorodności biologicznej (parki narodowe i rezerваты przyrody);
- ochrona przed zanieczyszczeniem jezior o wysokiej wartości przyrodniczej.

W dziedzinie ochrony różnorodności biologicznej EkoFundusz wspiera działania mające na celu ochronę bądź renaturyzację ekosystemów najcenniejszych z przyrodniczego punktu widzenia oraz ochronę gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem lub stanowiących gatunki tarczowe. Dofinansowywane będą przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące:

- czynnej ochrony przyrody na terenach parków narodowych i rezerwatów przyrody;
- ochrony najcenniejszych obszarów wodno-błotnych oraz zwiększenia retencji wody w lasach;
- rewitalizacji zdegradowanych obszarów leśnych oraz przebudowy drzewostanów w parkach narodowych i ich otulinach w celu zwiększenia ich różnorodności biologicznej;
- aktywnej ochrony zagrożonych gatunków fauny i flory.

Więcej informacji na stronie internetowej: <http://www.ekofundusz.org.pl> .

4.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie

WFOŚiGW w Lublinie to publiczny fundusz celowy, wspierający przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska. Cele i kierunki działań funduszu określa ustawa „Prawo ochrony środowiska” z 2001 roku, a także II Polityka Ekologiczna Państwa. Działania WFOŚiGW uwzględniają także założenia dokumentów programowych z zakresu ochrony środowiska zatwierdzonych przez Sejmik Województwa Lubelskiego. Podstawowymi dziedzinami, w których przyznawana jest pomoc finansowa są:

- 1) ochrona wód,
- 2) gospodarka wodna,
- 3) ochrona atmosfery,
- 4) ochrona ziemi,
- 5) ochrona przyrody,
- 6) edukacja ekologiczna,
- 7) monitoring,
- 8) zapobieganie i likwidacja poważnych awarii i ich skutków.

Od 2002 roku WFOŚiGW w Lublinie zajmuje się zabezpieczaniem organizacyjnych i finansowych warunków realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska w ramach funduszy unijnych. Więcej informacji na stronie internetowej: <http://www.wfos.lublin.pl/>.

4.3. Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych (FRIK)

FRIK powstał w celu pomocy gminom i ich związkom w pozyskiwaniu funduszy europejskich. Podstawę prawną stanowi ustawa z dnia 12 grudnia 2003 roku o Funduszu Rozwoju Inwestycji Komunalnych, która weszła w życie 1 stycznia 2004 roku (Dz.U. z 29 grudnia 2003 roku, Nr 223, poz. 2218). Z FRIK można starać się o udzielenie preferencyjnego kredytu na przygotowanie przez gminy (związki gmin) projektów inwestycji komunalnych przewidzianych do współfinansowania z funduszy UE. Fundusz będzie się mieścił w Banku Gospodarstwa Krajowego. Środki pochodzące z FRIK będą przeznaczone, m.in., na:

- preferencyjne kredyty związane z pokryciem kosztów przygotowania projektów inwestorów,
- pokrywanie kosztów ceny wniosku o kredyt preferencyjny na pokrycie kosztów przygotowania projektów.

Do kosztów przygotowania projektów zalicza się koszty opracowania studium wykonalności inwestycji, analizy kosztów i korzyści oraz pozostałej dokumentacji projektowej, ekspertyz i studiów niezbędnych do przygotowania realizacji inwestycji. Oprocentowanie kredytu ustalono na poziomie wynoszącym 0,5 stopy redyskontowej weksli przyjmowanych od banków do redyskonta przez Narodowy Bank Polski. Wysokość preferencyjnego kredytu nie może przekroczyć 80% zaplanowanych kosztów netto (bez VAT). Kwota kredytu nie może przekroczyć kwoty 500 000 zł w odniesieniu do projektu.

5. Partnerstwo Publiczno – Prywatne (PPP)

Obecnie w Polsce trwają prace nad rozwiązaniami prawnymi w dziedzinie partnerstwa publiczno – prywatnego. Ostateczny kształt ustawy o PPP będzie prawdopodobnie znany w drugiej połowie 2004 roku. Zaletą partnerstwa publiczno-prywatnego jest maksymalizacja zysku ekonomicznego, efektywność zarządzania i wydajność poniesionych nakładów. Unormowanie prawne w tej dziedzinie mogą sprzyjać realizacji projektów także z zakresu szeroko rozumianej ochrony środowiska.

Komisja Europejska w „Guidelines for successful Public Private Partnerships” opisując możliwe struktury PPP podaje następującą definicję:

„Partnerstwo publiczno - prywatne (PPP) jest formą współpracy pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym w celu realizacji projektu lub świadczenia usług tradycyjnie dostarczanych przez sektor publiczny. Uznaje się, iż w PPP obie strony osiągają pewne korzyści, odpowiednie do stopnia realizowanych przez nie określonych zadań. Przez umożliwienie każdemu z sektorów robienia tego, co potrafi najlepiej, publiczne usługi oraz infrastruktura są realizowane w sposób najbardziej efektywny ekonomicznie. Głównym celem PPP jest zatem kształtowanie takich stosunków między stronami, aby ryzyko ponosiła ta strona, która najlepiej potrafi je kontrolować”.

Ponadto Komisja Europejska podkreśla, że PPP może stanowić formę realizacji określonego przedsięwzięcia ze sfery zadań publicznych, w trybie i na zasadach określonych w ustawie o PPP, jedynie w przypadku, gdy forma ta przynosi korzyści dla interesu publicznego przeważające w stosunku do innych sposobów wykonania tego zadania publicznego lub przedsięwzięcia.